

T.C.

**KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİLM ve DRAMA BÖLÜMÜ
(OYUNCULUK)**

William SHAKESPEARE

“Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet”

Tamer Barış ÜLGER

İSTANBUL 2010

T.C.

KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ

William SHAKESPEARE

“Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet”

Tamer Barış ÜLGER

Kadir has Üniversitesi S.B.E.

Film ve Drama (Oyunculuk) Yüksek Lisans Programında Hazırlanan

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çetin Sarıkartal

İSTANBUL

2010

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO:

ÖZET	1
ABSTRACT	2
ÖNSÖZ	3
GİRİŞ	4

I. BÖLÜM

1.DRAMATURJİK ÇALIŞMA

1.1. Yazarın Hayatı ve Tiyatro Anlayışı	7
a) Sanat Yaşamı	9
b) Shakespeare'in Tiyatro Tekniği	10

1.2. Oyunun Konusu	12
a) Olay Örgüsü	12
b) Oyunun Teması	15

1.3. Oyun ve Metin Analizi	16
----------------------------------	----

II. BÖLÜM

2.KARAKTER ANALİZLERİ

2.1. Anlatıcı	34
2.2. Hamlet Karakteri	35
2.3. Ophelia ve Kraliçe Karakteri	38

III. BÖLÜM

3.UYGULAMA ÇALIŞMASI.....42

3.1. Oyun ve Role Hazırlı (Süreç ve Deneyim).....42

IV. BÖLÜM

OYUN METNİ.....45

V. BÖLÜM

SONUÇ..... 70

KAYNAKÇA..... 71

ÖZET

William SHAKESPEARE

“Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet”

ÜLGER, Tamer Barış

Film ve Drama Yüksek Lisans Programı (Oyunculuk)

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çetin Sarıkartal

2010, 71 sayfa

Film ve Drama Yüksek Lisans Programı'nda oyunculuk eğitimi gören Tamer Barış ÜLGER tarafından Shakespeare'in “Hamlet” eserinden uyarlanan “Bir anlatı örneği olarak Hamlet” oyunu ele alınmıştır. Performansa dayalı bu tez, süreç analizi ve dramaturgide kullanılan öğeler bağlamında değerlendirilmiştir. Oyun, ritüel, liminal, istek, enerji, heves gibi kavramların bu oyunda nasıl kullanıldığı, dramaturgiye ve oyuncuya katkıları anlatılmıştır. Tez uygulama sırasındaki deneyimin aktarılması ve izlenç sonuçları üzerine kuruldu.

Anahtar Kelimeler: *Hamlet, İstek, Performans, Anlatı, Oyun, Ritüel, Deneyim*

ABSTRACT

William SHAKESPEARE

“Hamlet as an Example of Storytelling”

ÜLGER, Tamer Barış

MFA in Film and Drama

Film ve Drama Master’s Programme (Acting)

Supervisor: Doç. Dr. Çetin Sarıkartal

2010, 71 pages

In the thesis, the play “Hamlet as an Example of Storytelling” which was adopted from Shakespeare’s play “Hamlet”, is studied by Tamer Barış Ülger, who is a student of acting in Film and Drama Master’s Programme. Based on the performance, this thesis deals with the analysis of the process and the elements used in the dramaturgy. How the concepts of play, ritual, intention, energy, and desire are used in the play and their contributions to the dramaturgy and the player are described. The thesis is based on the transmission of the experience gained during the practice and the results of the stage performance.

Key Words: *Hamlet, Intention, Performance, Storytelling, Play, Ritual, Experience*

ÖNSÖZ

Elbette ki salt bilmek yalnızca; bilmektir. Deneyim, aksiyon içerir ve oyunculuk deneyimden geçer. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Film ve Drama bölümünde dört dönem boyunca verilen bilgileri “bir anlatı örneği olarak Hamlet” projesi kapsamında deneyimlemek istedik. Hamlet klasiğini, deneysel bir tarzda “anlatma” ve bunu yaparken de performansı arama bizim ana amacımız oldu. Ararken yeni oyun arayışları bizi, yeni buluşlara itti. Özellikle oyun ve ritüel hakkında ki bilgileri sınamak ve bu deneyimleri aktarma süreci, bir oyuncu olarak sanat yaşamıma değer kattığını düşünüyorum.

Sanat sezgi alanıdır. Bir tablonun karşısına geçip “Ben bunu anladım” nasıl diyemezsek, edimsel bir sanat olan tiyatro içinde bunu söylemek kolay değildir. Proje bir araştırma olduğundan ve araştırma yapılan alan bir bilim dalı olmadığından sonuçlar kesin değildir. Süreç ve oyuncunun deneyimleri bağlamında anlatılmış olan tez, oyunun psikolojik yanlarına olabildiği kadar değinmeden, teknik olarak anlatılmıştır.

Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Film ve Drama yüksek lisans programı boyunca aldığım oyunculuk eğitimi benim sezgilerimi açtı. Öğrenimim boyunca her şart altında bana destek olan öğretmenim, hayatımın şamanı Müge Gürman’a, Oyunculuk ve performans hakkında öğrettikleriyle kafamda yeni ufuklar açan bölüm başkanım Sayın Doç. Dr. Çetin Sarıkartal’a, oyuncu-yönetmen ilişkisinin ötesinde samimi bir çalışma arkadaşı olan Sayın Ezel Akay’a, sanat yaşamıma değerler ekleyen Sayın Övgü Gökçe, Sayın Müjdat Gezen’e, Sayın Ayşenil Şamlıoğlu’na, ve Sayın Tilbe saran’a sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Tez süresinde birlikte çalıştığımız, oyunun uyarlayanı, yönetmeni ve oyuncusu Hasan Hüseyin Karabağ’a, aynı sahneyi paylaşmaktan zevk aldığım oyun arkadaşım Şeyda Arslan’a zor zamanlarımızda yanımızda olan Bengü Akdamar, Özgür ve Özlem Balbay, Bekir Kalaycı, Fatih Yamangül, Şebnem Sözen ve sevgili Esmâ Çoban’a teşekkür ederim.

GİRİŞ

Gerçekçi oyunculuk ya da performansı günlük yaşama göre değerlendiririz. Günlük sıradan eylemlerde aksiyonu sağlayan şey hareketi düşünmeyip ereklere düşündür. Yani enerji harekette yüküdür kontrol-seçicilik düzensiz haldedir. Sahnede oyuncunun yaptığı şey; örneğin aşk-ı ilan edeceğiz: o sahneyi çalışırken kendini birine aşk-ı ilan edeceğini düşünüp - tahayyül edip o durumu çağırarak ve o durumu gerçekten gördüğü anda da o duruma tepki vermektir. Tepki verirken enerji kontrollü halde ve hareketler seçici olmalıdır. Oyuncu enerjisini itme, çekme, tutma ve bırakma olarak dört temel şekilde kullanır. Vücudunun neresinden bu şekillenmiş enerjiyi verirse “ör: kafasından ya da karnından” farklı durumlar ortaya çıkar bu “istek ve duygu” getirir. Dramaturgiye bağlı olarak bulunan bu durumlar ve istekler belirlenince oyuncu o anı ne zaman çağırırsa yeniden canlandırabilir. “Performans kendinden bir önceki performansı tekrar edemez Performans yalnızca bir an için varolur.”¹ Bu noktada istek, daha önceki performansa yakın bir performans sergilenmesine yol açar. İstek, disiplinli içsel bir enerji² olarak tanımlanabilir.

Performans sanatçısının bedeni, kişisellikten, bireylikten çıkarılarak ve rol yapan oyuncu kimliğini bütünüyle ortadan kaldırarak yeniden bir “üzerinden enerji akışlarının geçeceği” bir tünele/pasaja dönüşür. Sahnede sanatçının işi, bu akışı sağlamak ve izleyenlerle bağlantı kurmaktır. Anlama ve kavrayış edimsel sanatın izleyicisinden beklediği melekeler değildir hiçbir biçimde. Bu nedenle de izleyici zor bir “ödev”le karşı karşıyadır. Performansların kendilerini tekil oluşumlar olarak kurması, izleyicinin bir performanstan diğerine hiçbir izleme geleneği ya da en azından izleme kuralı oluşturmadan her defasında sıfırdan başlayarak deneyimleyeceği bir oluşuma tanık olmasına neden olacaktır.³

¹ Modern Çağda Sanat, Amy Dempsey (çev) Osman Akinhay, Akbank Yayınları – 2007, s: 78.

² Çetin Sarıkartal Performans Araştırmaları ders notları

³ Performans Sanatı: Nietzsche'nin Kehaneti Tiyatro Araştırmaları Dergisi, Beliz Güçbilmez, 2006, s: 28.

Oyuncu bir heveskârdır. ⁴ Heves, potansiyel bir enerjiyi kendiliğinden doğurur çünkü içinde gerilim ve arzu vardır. Fakat enerjiyi nasıl ve ne şekilde kullanacağını bu noktada azami bir önem arz eder. İstek oyuncuya enerjisini hangi doğrultuya – doğrultuda kullanacağını gösteren bir ipucudur. Söz konusu “istek” basit anlamda düşünüldüğünde “bir şeye karşı içten gelen bir yönseme-duyumsama” işidir. Bazen istek hevesi, bazen de heves isteği doğurur. Bu noktada bilgi, deneyim ve eğitim oyuncunun içsel enerjisini nasıl, ne yöne ve ne oranda aktaracağını seçici kılar. Zaten oluşumu sanatsal kılında budur. “Eylemi motive eden şeyin bütünlüklü bir analizi yapılmaksızın bir eylem seçmek imkânsızdır. Oyuncu motivasyonu anlamak için oyun üzerinde çalışmalı ve kendi çağrışımlarına başvurmalıdır. Eylemlerin ardışıklığı ve mantığı için yapılan araştırma, rolün en incelikli araştırmasıdır. Bu analize oyuncunun zihni, duyguları, sezgileri, kasları-onun tüm ruhsal ve fiziksel doğası- iştirak eder.”⁵

“Sanat; bir duygunun, tasarımın veya güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık” ⁶ olarak tanımlanır. İkinci bir tanımını “Belli bir uygarlığın veya topluluğun anlayış ve zevk ölçülerine uygun olarak yaratılmış anlatım”dır. Sanat ile bilim kavramları teknik olarak birbirinden buluş ve keşif kavramlarının aralarındaki ilişki mantığında ayrılır. Keşif, var olduğu halde o ana kadar bilinmeyen fark etmek, buluş ise özgün bir yaratım süreci olarak karşımıza çıkar. Sanat bilimden faydalanır fakat bir sanat eserinin karşısına geçip “ben bunu anladım” demek sanatın tanımına aykırıdır. Sanat sezgi işidir. Performans kendi başına bir sanat değildir ama bütün sanatlarda performanstan söz etmek mümkündür. Performans doğrudan bir şey olmamasına karşın tüm sanat işlerinin arasındadır, bir çeşit enerji akışıdır.

⁴ Çetin Sarıkartal, Performans Araştırmaları ders notları

⁵ Oyunculuk Eğitimi İçin Bir El Kitabı Stanislavski Sistemi, Moore, Sonia, (çev) Özgür Çiçek, Bülent Sezgin, Cüneyt Yalaz, Bgst Yayınları, İstanbul – 2006, s: 47–48.

⁶ TDK Sözlük

Günümüzde birçok alanda kullanılan performans kelimesi tanım itibariyle pek çok farklılıklar gösterir. “Bugün Hagi⁷’nin maçtaki performansı yüksekti” dediğimizde o fiziksel aktivite sırasında, aktivitenin gerektirdiği fizyolojik, biyomekanik ve psikolojik verimi anlamına gelen performans, iş hayatında; yüksek bir dereceye erişmek, bir şeyi belirli bir standardın üstünde yapmak anlamına gelmekte. Günlük yaşamda performans; gösteriş yapmak, çalım satmak, abartılı eylemlerde bulunmak anlamına geliyor. Cinsel ilişkinin performansından bahsetmekte mümkün bir arabanın performansından bahsetmekte...

Modern Sanatın Öyküsü adlı eserinde Norbert Lynton Performans sanatı için; “İngilizce ve Fransızca da ki -XVI. yüzyılda kullanılan tanımıyla- performans sözcüğü “tamamlama” anlamını içermektedir. Bir sanat yapıtının “tamamlanması”, bir başka deyişle “sanat performansı”, o sanat yapıtının, hiçbir özel beceri gerektirmeden, özel bir işlev ve ifade yüklenmeden seyirci tarafından tamamlanması anlamına gelmektedir.”⁸ der.

Aynı zamanda “ Perform; yapmak, icra etmek, yerine getirmek; oynamak, temsil etmek; çalgı çalmak; rol yapmak, numaralar yapmak. Performans: yerine getirme; yapma, ifa, icra; temsil, oyun; numara, gösteri; başarı; işleme, çalışma; randıman’ olarak tanımlanır. Olma, yapma, yapmayı gösterme ve “yapmayı göstermeyi” açıklama ilişkisi içinde açıklanır; “Olma” kendi başına var olmaktır. “Yapma” maddenin en küçük yapı taşından, bilinçli varlıklara ve en büyük galaksilere kadar tüm olanların eylemleridir. “Yapmayı gösterme” edimselliktir: yapmayı işaret eder, onun altını çizer ve görselleştirir. “Yapmayı göstermeyi’ açıklama” ise performans araştırmasıdır.

Film ve Drama Bölümde dört dönem boyunca gördüğümüz; gerilim, istek, buluş, oyun – ritüel ve performans kavramlarını kullanarak “bir anlatı örneği olarak Hamlet” oyununu dramaturgi, oyuncu istekleri – deneyimleri açısından incelenmek ve oyun içindeki buluşları değerlendirmek istiyorum.

⁷ Futbol oyuncusu

⁸ Modern Sanatın Öyküsü, Norbert Lynton, (çev) Cevat Çapan – Sadi Öziş, Remzi Kitabevi – 1980 s:204.

I.BÖLÜM

1. DRAMATURJİ ÇALIŞMASI

1.1. Yazarın Hayatı ve Tiyatro Anlayışı

“William Shakespeare İngiliz tiyatro yazarı ve şairi. Bir tüccarın oğlu olan William Shakespeare, on sekiz yaşındayken, Anne Hathaway'le evlenip, bir süre sonra Londra'ya gitti. Önce tiyatro oyunculuğu yapıp, daha sonra ünlü Globe ve Blackfriars tiyatrolarına ortak oldu. Başkalarının yazdığı oyunları düzelterek oyun yazarlığına ilk adımını atıp, kısa süre sonra kendi oyunlarını yazmaya başladı. Veba hastalığı çıkınca Londra'dan ayrıldıysa da, 1594'te dönerek, 1613'e kadar Londra'da yaşadı.

İlk uzun şiiri Venüs ile Adonis (1593), Lucretia'nın Kaçırılışı (1594) ve çok büyük bir yaratıcı anlatım özellikleri taşıyan, sanat ve yaşama ilişkin felsefesinin, duygularının, kuşkularının ve insan olarak tutkularının anlaşılmasında anahtar görevi yapan 154 sone yazmış olan William Shakespeare, gelmiş geçmiş en büyük tiyatro yazarlarından biri sayılır; büyüleyici, zengin ve yüce dili nedeniyle oyunlarını ‘şiirsel dramalar’ diye nitelendirenler bile olmuştur.

Bazı oyunları, yalnız şiirsel biçimleriyle değil, bütün öğelerindeki derin ve geniş insan yapısı anlayışıyla da büyüleyicidir. William Shakespeare, aşağılık şeyleri ve soylu şeyleri, masumluğu ve vahşiliği, komik olayları ve çok ciddi olayları gözler önüne sermeyi, günlük olaylardan alışılmamış olaylara rahatça geçmeyi bilmiş, halktan olsun, soylu sınıftan olsun, bütün insan ve toplum tiplerini gözler önüne sermeyi başarmış, hem bireysel, hem toplumsal düzeydeki ahlak sorunlarıyla ilgilenmiştir.

Her çeşit insan çılgınlığının ve girişiminin anlatılması ve betimlenmesinden çok yaşamın yaratıcısı olan doğayı sergilemeye çalışmıştır. Bazen insan dünyasını daha karanlık, acımasız ya da gülünç yanlarıyla anlatmışsa da, temelde, yaşamı bütün görünüşleriyle yüceltmıştır.

William Shakespeare'in yapıtları üç öbekte toplanabilir: Tarihsel dramlar, komediler, trajediler. İlk yapıtları Henry IV (1590,1592), Richard'ın Faciası (1596) ve Henry V'te (1598) siyasal temaları işleyerek iktidarın halk yararına kral tarafından kullanılması sorununu ele alınmıştır.

Bir Yaz Gecesi Rüyası (1595), Kuru Gürültü (1598), Beğendiğiniz Gibi (1599), On ikinci Gece (1600-1601), İyi İten Her Şey İyidir (1602) gibi komedilerinde, hem olağanüstü bir mizah duygusu ortaya koymuştur, hem de insanların kusurlarını gözler önüne sermiştir.

Basit bir çizgi çevresinde gelişen ve mutlu sonla biten bu komediler, insanların çılgınlıklarını alaylı bir çerçeve içinde vurgulamayı bilen eleştirici bir zekânın ürünüdür. Venedik Taciri (1596) ve Kısasa Kısas (1604) gibi komedilerindeyse, acıklı olaylara da rastlanır. Ama özellikle, trajedileriyle ünlüdür: Romeo ile Jülyet (1594-1595), Jül Sezar (1599), Hamlet (1600), Othello (1604), Macbeth (1605), Kral Lear (1606), Coriolanus (1607).

Shakespeare'e göre, dayanılmaz tutkular insanları korkunç olaylara sürükler; ne var ki tutkuların yola çıktığı olayların sonucuna yalnızca birey değil, toplumda katlanır: Başkahramanın ayağı sürçünce, toplum da sürçer; onun kötülüğü, yaşadığı çevrenin de kötülüğü olur.

Temelde iyi olan doğada da insanda da bir kötülük göze çarpar; bu kusurlar kahramanın kişiliğini kemirir ve yıkılmasına neden olur. Kötülükten kurtulmak, yeniden sağlıklı olmak için doğa en soylu ve en yüce öğeleri feda etmelidir. Trajedi de budur.”⁹

⁹ Shakespeare Yazar ve Eserleri, STANLEY WELLS, (çev) Cevza Sevgen, Yapı Kredi Yayınları – 1992.

a) Sanat Yaşamı

“William Shakespeare yazarlık yaşamına komedyalarla başladı ve bu yaşamı yine komedyayla kapadı. Yazarlığının ilk yıllarında "Aşkın Emeği Boşa Gitti", "Hırçın Kız", "Yanlışlıklar Komedyası" ve bitiminde de "Fırtına" adlı komedyalarını yazdı. Romantik komedyaya renk ve bütünlük getiren oydu. Ancak bu başarısında Shakespeare'in üzerinde, önceki yazarların etkisi çok büyüktü.

İngiltere'de gittikçe gelişen komedyaya ölçüsünü daha önceki dönemlerdeki trajikomik oyunlardan almıştı. Ancak bu tragi-komedyaların önemli bir kusurları vardı; dramatik bütünlükten yoksundu ve üslup yönünden zayıftı. Shakespeare, her ne kadar seçtiği konuları yine o dönemin yazarlarının seçtiği konulardan seçmiş olsa da kendine özgü yazımı, anlatımı ve konuyu zenginleştirmesiyle Shakespeare o yazarlarda rahatlıkla ayrıştırılabiliyordu.

Shakespeare'in yazdığı ve günümüzde hala kendisinden bahsettirebilen ve çeşitli tiyatro grupları tarafından sahneye konulan oyunları, Shakespeare'in yaşadığı döneme ve günümüz dünyasına damgasını vurmuştur. Oyunlarının 17'si yaşarken yayımlandı, geri kalanlar ise 1623'te iki oyuncu arkadaşının çıkardığı yapıtlarının toplu basımı içinde yer aldı. Yazılış tarihleri bilinmeyen bu yapıtlar, dönemlere ayrılarak incelenirler.

Birinci dönem; IV. Henry, IV. Richard, Kral John vb'de kendinden önceki yazarların tarihçe niteliğindeki oyunların yeniden ele alarak sanat düzeyi yüksek yeni dramlar ortaya koydu. Yanlışlıklar Komedyası, Hırçın Kız, Venedik Taciri gibi komedyalarında ise çağının komik sözcüklere ve şakalara dayanan kaba güldürülerini başarılı yapıtlara dönüştürdü.

XVI. yüzyılın sonlarından 1608'e kadar süren ve olgunluk dönemi diye nitelenen ikinci döneminde Hamlet, Othello, Macbeth, Atinalı Timon vb. tragedyalarını, Troilus ve Cressida, Kısasa Kısas gibi komedyalarını ortaya koydu. Bunlar insan davranışlarını, bunların yol açtığı sonuçları ele alan başarılı yapıtlardı

Üçüncü ve son dönemdeki Bir Kış Masalı, Fırtına, VIII. Henry adlı oyunlarını yazdı. Bu oyunlarında da çağının huzursuzluğunu dile getirdi.

İngiliz tiyatrosuna çağ atlatan Shakespeare, ülkesindeki kültür birikiminden yararlanmakla yetinmeyerek antik kültürden, eski İngiliz ve Kuzey halklarının halk bilimlerinden, Fransız ve İtalyan edebiyatından yurtseverliğe dayanan İngiliz tarih anlayışından ve hümanist öğretilerden de yararlandı.

Sonraki yüzyıllarda, Shakespeare'in büyük bir yazar olmakla birlikte yeter ki ölçüde öğrenim görmediğine dikkati çeken kimi edebiyat tarihçileri bu büyük yapıtların gerçekte Francis Bacon ya da kimi soylu kişilerce yazılıp Shakespeare imzasıyla ortaya konulduğunu öne sürdüler. Ancak geçen süreç bu kuşkuyu haklı çıkaracak veriler getirmedi.

Shakespeare'in yukarıda anlatılanlar dışındaki belli başlı oyunları Veronalı İki Centilmen, Bir Yaz Gecesi Rüyası, Kuru Gürültü, Windson'un Şen Kadınlar, Nasıl Hoşunuza Giderse (Beğendiğiniz Gibi), Onikinci Gece, Romeo ile Juliet, Julius Caesar, Antonius ile Cleopatra, Pericles'tir.”¹⁰

b) Shakespeare'in Tiyatro Tekniği

“Shakespeare, sanat hayatını başlarında Elizabeth döneminde daha çok tercih edilen dekorsuz bir anlayışla tiyatro yapıyordu. Daha çok kostümlerin üstüne eğilip, sahnede abartılı ve gösterişli kostümler kullanıyordu. Daha sonraki süreçte dekor anlayışını biraz değiştiren Shakespeare kostümde olduğu gibi dekorda da abartılı dekor anlayışına önem vermeye başladı.

Oyunlarında yaşadığı dönemi ve yaşadığı tarihi yansıtan Shakespeare'in kendine ve o döneme ait bir oyun mekanizması vardı. Oyunları, yüksek tempolu ve aksiyonu yüksek oyunlardır. Oyunların yavaşladığı yerlerde araya çeşitli konulara değinen kısa bölümler girer. Ve oyunlarda sahne ve seyirci oyunun bir parçası oluyor,

¹⁰ Shakespeare Yazar ve Eserleri, STANLEY WELLS, (çev) Cevza Sevgen, Yapı Kredi Yayınları – 1992.

kendini oyuna kaptırıyor. Ayrıca Shakespeare oyunlarında komedi ve trajediyi bir arada kullanıyor. Bu yüzden biraz eleştiriliyor.

Bunların dışında Shakespeare yazdığı ve sahnelediği birçok oyunda, zorunda kalmadıkça İngiltere'yi seçmiyordu. Genelde seçtiği mekân İtalya'ydı. Oyunlarına mekân olarak seçtiği İtalya'yı da hiç görmediği ve İtalya'da hiç bulunmadığı söylenir. Buda Shakespeare'in bir başka özelliğini de ön plana çıkarıyor. Shakespeare oyunlarında söz ettiği yerlerde hiç bulunmamasına rağmen oraları, sanki oralarda uzun süre yaşamış gibi anlatabiliyor. Bu da onun mükemmel bir hayal gücüne sahip olduğunu gösteriyor.

Oyunda kullandığı karakterleri, sorumluluk sahibi ve soylu kişilerden seçiyor ve karakterleri iyi ya da kötü olarak ortaya çıkıyor. Kötüler tam kötü iyiler tam iyi olarak uç noktalarda belirginlik kazanıyor. Genelde bunun arası olmuyor. Ayrıca ortaya çok sağlam, uzun süre kendinden söz ettiren, tam anlamıyla kahraman olan ölümsüz karakterler çıkıyor.

Shakespeare'in oyunlarında kullandığı ve oyunun temposunu, aksiyonunu değiştiren bir başka özelliği de "kendi kendine konuşma" sanatıdır. Kendi kendine konuşma sanatında karakterlerin oyunun üzerlerine kurulması ve oyunu sadece kendilerinin yorumu üzerine kurulmuş özelliği vardır. Örneğin "Hamlet" oyununda Hamlet'in "olmak ya da olmamak" cümlesi uluslararası ses getirmiştir. Ve kendi kendine konuşma sanatının en başarılı örneği olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra oyuncu karakterleri izleyici üzerinde verir. İzleyiciyi oyuna katar.

Bunun birlikte Shakespeare tiyatro anlamında sağladığı başarıların yanı sıra, edebiyat ve de daha birçok alanda da başarılar sağlamış.”¹¹

¹¹ Çağdaşımız Shakespeare, JAN KOTT (çev) Teoman Güney Mitos /Boyut 1999 s 48-49

1.2. Oyunun Konusu

a) Olay Örgüsü

Şatonun önünde nöbet tutan askerler ve Hamlet'in yakın arkadaşı Horatio, son birkaç gecedir, yaklaşık iki ay önce ölen Danimarka kralının hayaletini görmekte-dirler. Horatio, genç Hamlet'in yanına gider ve gördüklerini ona anlatır.

Bu arada boşalan tahta, ölen kralın kardeşi Claudius geçmiştir. Türlü hediyeler ve ince sözlerle kandırdığı yengesi Gertrude ile de vakit geçirmeden evlenmiştir. O dönemde Danimarka tahtına krallar seçilerek geçtiğinden, kral Hamlet'ten sonra yerine oğlu genç Hamlet değil, kardeşi Claudius geçmiştir.

Hamlet, askerlerin nöbet tuttuğu yerde Hamlet babasının zırhlar içindeki hayaleti görür ve onla konuşur. Kendisinin bir cinayete kurban gittiğini ve oğlundan bunun intikamını almasını ister. Şu an krallık tacını başında taşıyan kişinin, yani kardeşinin onu öldüğünü ve ayrıca, bu hain kişinin kraliçeyi de türlü hediyeler ve ince oyunlarla kendisine âşık ettiğini anlatır. İntikam al der yalnız bu işi yaparken ne olursa olsun annesi hakkında kötü düşünmemesini, onun haince bir oyunun kurbanı olduğunu, bu nedenle de suçsuz olduğunu söyler.

Hamlet, babasının hayaletini görüp onunla konuştuğundan sonra kendisine deli süsü verir. Garip davranışlar sergilemeye başlar. Kral, Hamlet'teki bu davranış değişikliğini merak eder. Polonius, Hamlet'teki bu tuhaf davranışların sebebi olarak, kızının kendi nasihatlerini dinleyerek Hamlet'in aşkına karşılık vermemesini gösterir.

Hamlet, amcasıyla annesinin maskelerini düşürmek için sarayda bir oyun sergilenmesini ister. Oyunculara, amcasının ve annesinin gözleri önünde, babasının haince öldürüldüğü sahneyi oynatmayı planlar.

Hamlet'in aklından geçenleri merak eden kral, Polonius'tan bu işin iç yüzünü araştırıp öğrenmesini ister. Polonius, Hamlet'in bu deli davranışlarının sebebinin kızının ona ilgi göstermemesi olduğunu savunur. Kral ve Polonius, Hamlet ile Ophelia konuşurlarken gizlice onları dinlerler. Hamlet, Ophelia'yı aşağılayıcı sözler

söyler. Kral, Hamlet'in konuşmalarının keskin bir zeka ürünü olduğunu, deli bir adam için bu sözlerin fazla kaçacağını düşünür.

Babasının öldürülmesi olayını bilen Horatio'ya, geceleyin oynanacak oyunda bir sahnenin babasının cinayetine benzediğini, bu nedenle oyunun gösterimi sırasında, olanca dikkatiyle amcasını gözlemlemesini söyler. Oyun ilerledikçe kralın tedirginliği artar. Oyunda, kralın kulağına zehirli sıvının akıtılması canlandırılırken kral oyunu durdurur. Hamlet, amcasının bu sinirli ve tedirgin hâlini görünce, babasının gerçek katilinin amcası olduğuna iyice inanır. Bu konuda hiçbir şüphesi kalmamıştır artık.

Oyun sonrasında kral, odasına kapanır. Kendisinin gelecekteki huzuru ve güvenliği için Hamlet'in bu saçma ve tehlikeli oyunlarına son vermek gerektiğini düşünür. Bu nedenle de onun bir an önce saraydan uzaklaştırılmasını emreder. Hamlet, elindeki kılıçla kralın odasına girer. Kral bu sırada, kardeşini öldürmenin verdiği vicdan azabıyla kıvrılır bir vaziyette dua etmektedir. Hamlet, eğer kralı şimdi öldürürse onun sorgusuz sualsiz direk cennete gideceğini; onu daha kötü bir hâlde sarhoşken ya da yatakta zina hâlindeyken öldürürse, cehenneme gideceğini düşünür. Kralı öldürme işini sonraya bırakır, annesinin yanına gider. Bu sırada Polonius, perdenin arkasına gizlenmiş, onları dinlemektedir. Hamlet sorduğu sorularla annesini sıkıştırır, itirafa zorlar. Annesi bağırmaya başlar, Polonius da bağırmaya başlar. Hamlet, kılıcını perdenin arkasındaki Polonius'a batırır ve onu öldürür.

Hamlet, annesine, evlendiği adamın kardeş katili olduğunu söyler. Babasının ölümünün üzerinden henüz çok kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen amcasıyla evlenmesinin kabul edilemez olduğunu söyler.

Kral, Polonius'un Hamlet tarafından öldürüldüğünü öğrenir. Hamlet'i bir gemiyle İngiltere'ye gönderir. Hamlet'in yanındaki adamlara da Hamlet'in ölüm fermanının yazıldığı bir mektup verir.

Babasının öldürüldüğünü öğrenen Ophelia, aklını kaybeder; deli divane bir şekilde ortalıkta gezinir, sürekli olarak şarkılar söyler. Polonius'un oğlu Laertes, babasının öldürüldüğünü duyar duymaz, yanına aldığı askerleriyle birlikte kralın

odasına girer. Babasını, kralın öldürdüğünü zannetmektedir. Kral, öfkesinden deliye dönmüş Laertes'i, babasının katilinin kendisi değil Hamlet olduğunu söyler.

Hamlet, yakın arkadaşı Horatio'ya, başından geçenleri anlatan bir mektup yollar. Ayrıca krala verilmek üzere de bir mektup yollamıştır. Mektupta yarın kralın huzuruna gelip ondan özür dileyeceğini belirtmiştir.

Kılıç kullanmakta usta olan Laertes'in Hamlet'le dövüşmesini ister. Plana göre, Laertes dövüş öncesinde kılıç seçerken el çabukluğu ile ucu düğmesiz olanını alacak ve bu kılıcın ucuna da çok etkili bir zehir sürecektir. Dövüşte yaptığı hamlelerle Hamlet'i yaralayacak, böylelikle zehir Hamlet'in kanına karışarak onu hemen öldürecektir. İşini sağlama almak isteyen kral, bununla yetinmez. Dövüş sırasında Hamlet'in susayacağını ve ona zehirli içki vererek öldüreceğini düşünür. Bu arada, Ophelia'nın ırmağa düşüp boğulduğu haberi gelir. Laertes'in içindeki intikam ateşi şiddetlenir.

Hamlet, dövüş öncesinde Laertes'ten af diler. Babasının ölümünün kendisini deliye çevirdiğini, böyle deli bir anında da o acı olayın gerçekleştiğini söyler. Kız kardeşi Ophelia'nın ölümüne hiç kimsenin kendisi kadar üzülemeyeceğini, onu her zaman çok sevdiğini söyler. Laertes, Hamlet'i samimi bulur, özrünü kabul eder. Dövüş başlar. Laertes, daha önce kralla birlikte kararlaştırdıkları üzere, ucunda düğme olmayan kılıcı seçer, kimse görmeden zehri kılıcın ucuna sürer. Bu arada kral da içki dolu olan kupaya zehir koyar. Dövüş sırasında kraliçe Gertrude, zehirli içkiden içer. Kral buna engel olmak ister, fakat gecikir. Laertes, zehirli kılıçla Hamlet'i yaralar, birbirine girdikleri bir anda kılıçlar değişir. Sonra Hamlet, Laertes'i yaralar. Bu sırada kraliçe yere düşer ve oğluna içtiği içkiden zehirlendiğini söyler. Laertes, elindeki kılıcın düğmesiz ve zehirli olduğunu söyler. Bütün bu olup bitenin suçlusu olarak da kralı gösterir. Hamlet, elindeki zehirli kılıcı krala saplar, onu yaralar. Zehirli içkiyi krala zorla içirir, kral ölür. Laertes de ölür.

Hamlet, aldığı zehirli kılıç darbelerinden sonra can çekişmektedir. Sadık dostu ve yakın arkadaşı Horatio, zehirli içkinin bulunduğu kupayı eline alır, içmek ister fakat Hamlet, buna izin vermez. Kendisinin yaşaması gerektiğini, bu hikâyeyi tüm

gerçekliliğiyle herkese anlatmasını, yapılan kötülüklerin gün ışığına çıkarılmasını ister ve bir süre sonra ölür.

b) Oyunun Teması

Hamlet oyununun en belirgin teması, “intikam”dır. Oyunun baş kahramanı olan Hamlet, babasının kulağına zehirli sıvı akıtılarak amcası tarafından öldürüldüğünü öğrendikten sonra, tek bir amaç için yaşar: Babasının öcünü almak. Ayrıca Laertes de, babasını öldürdüğü için Hamlet’ten intikam almak ister. Catherine Belsey’nde dediği gibi; Hamlet “bir intikamcı, bir katil fakat aynı zamanda bir asker ve prens olarak ölür.”¹²

Oyunun konusuna Hamlet’in amcası Claudius açısından bakacak olursak, şiddetli bir “İktidar ve ihtiras” duygusunun ön plana çıktığını görürüz. Kardeşinin tacını (kral) ve karısını (kraliçe) alır. Babasoylu¹³ bir sistem içinde Hamlet soyunda Hamlet’e göre ikincil bir konumda olabileceken, anasoylu bir sistem içinde kraliçenin kocası ve kralın oğlunun amcası sıfatıyla ayrıcalıklı bir eril pozisyonu ele geçirir.¹⁴

Kraliçe Gertrude açısından baktığımızda ise, “ihamet” temasını görürüz. Kraliçe kocasının ölümünden sonra yas tutup ağlamak yerine, Claudius’un yaptığı aşk davetine karşılık vererek onunla evlenmiştir.

Oyunda “aşk” teması oldukça zayıf kalmıştır. Hamlet ile Ophelia arasında belli bir duygusal ilişki olmakla beraber, bu hiçbir zaman olgunlaşıp tutku seviyesine

¹² Hamlet’te İntikam Catherine Belsey Mimesis, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi 10. sayı , s: 205.

¹³ Babasoylu: (patrilinear) İktidarın babadan oğula geçtiği sistem

¹⁴ Hamlet (Macmillan Press, 1992) s162 Power in Hamlet makalesinden

ulaşamamıştır. Oyunda yaşanan bir başka aşk da Hamlet'in amcası Claudius ile annesi Gertrude arasında yaşanan iktidar odaklı aşktır.

Oyunda Hamlet'in yakın arkadaşı olan Horatio'ya baktığımızda ise zihnimizde “fedakârlık, arkadaşlık, dostluk, bağlılık, güven, cesaret” gibi kavramların belirdiğini görürüz. Hamlet'in eserin başından sonuna dek güvendiği, saygı duyduğu tek bir insan vardır, o da Horatio'dur. Hamlet zehirli kılıç darbeleri aldıktan sonra, zehrin tesiriyle can çekişmeye başlar. Horatio, eğer arkadaşı ölecekse kendisinin yaşamasının bir anlamı olmadığını gösterir ve zehirli içkinin bulunduğu kupayı eline alır, içip ölmek ister. Hamlet, buna izin vermez.

Oyunda ele alınan bir başka konu da “adalet”tir. Hamlet'in amcası, adaletsiz bir şekilde tahtı ele geçirmiştir. Hamlet'in amacı sadece babasının intikamını almak değil, Danimarka'da yeniden adaleti, doğruluğu ortaya çıkarmaktır. Hamlet bir taşla iki kuş vurmak istemiştir; hem intikamını alacak hem de adalet yerini bulacaktır.

1.3. Oyun ve Metin Analizi

“Tragedya kişilerin değil aksiyonun mimesisidir. İnsanların mutlulukları yada felaketleri bir aksiyondur.”¹⁵ Hasan Hüseyin Karabağ uyarlamasında “felaketlerin aksiyonu” Shakespeare'in metninden farklı olarak, hızlı gelişir. Hamlet oyununun dışında birde “bir anlatı örneği olarak Hamlet” oyun içinde oyun olduğu için trajediyi yer yer oyuncunun performansına bırakır.

“Bir anlatı örneği olarak Hamlet”¹⁶ anlatısı giriş kısmında bir çeşit ritüeli çağrıştırır. Ritüel, sıradan bir olaya olağanüstülük katar. Anlatıcı ve diğer oyuncular sahnenin üstündeki oturaklarında yerlerini yavaşça alır ve giriş ritüeli başlar. Anlatıcı grotesk bir tavırla bir çeşit “sahne cini” olarak anlatıyı başlatır. Bu bölümün önem arz eden yeri anlatıcı anlatma isteğini tüm enerjisine yaymış olmasıdır. Çünkü anlatıcının anlatma isteği diğer oyuncularını da anlatmaya itecek olandır. Oyuncular

¹⁵ Poetika, Aristoteles, (çev) İsmail Tunalı, Remzi Kitabevi – 1963, s: 24.

¹⁶ Shakespeare'in Hamlet Adlı oyunundan uyarlanan oyun. Uyarlayan H.H.Karabağ.'

“Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet” adlı projeye esas teşkil eden oyun metni hazırlarken kulağa hoş gelip, söyleyiş kolaylığı sağlaması açısından Sabahattin Eyüboğlu çevirisinden yararlanıldı.

aynı zamanda anlatıcının emrinde olan bir çeşit kukla gibilerdir. Oyun girişte izleyiciyi içine çekmek değil daha çok ritüel de kendine yer bulma -izleme dinleme durumunu yaratmaya çalışır. Anlatıcı anlatıyı belirli bir ritimle başlatır. Giriş repliği olan “*Anlatalım*” Shakespeare’in metninde yer alan fakat Hasan Hüseyin Karabağ’ın uyarlamasında bir karakter olarak bulunmayan Fortinbras’a bir gönderme - bir cevap niteliğindedir.¹⁷

Anlatıcı – Anlatalım

Anlatıcı -Anlatalım

*Şehvete, kana bulanmış soysuzlukları,
Aldanmaları, körü körüne öldürmeleri,
Ve sonunda, kuranların başını yiyen
Sersemce kurulmuş tuzakları.*¹⁸

Anlatalım bir ritüelin anahtar kelimesi, kuklalara anlatma ve oynama hevesini verecek olan güçtür. Burada bir anlatı değil ritüel söz konusudur. Tiyatro seyircisini orada gerçekleşen ayine tanıklık eden izleyiciler - katılımcılar durumuna sokanda budur.

Herkes - Anlatalım

*Anlatıcı - Anlatalım bunları bütün gerçekliğiyle*¹⁹

Anlatıcı, diğer sahne yaratıklarını heveslendirerek oyun içinde bir Hamlet oyunu başlatır. Oyunu başlatan ve yönlendiren genel hatlarıyla anlatıcıdır ve Hamlet’i bir ibret olarak kral yanlısı bir tavırda anlatır. Anlatıcının diğer oyuncularından üstünde bir gücü olduğu grotesk tavırlarla ve enerjisiyle gösterilmiştir. Zaten Hamlet oyunun genel meselelerinden biride budur; kuklacı ve kukla ilişkisi.

¹⁷ Fortinbras – Neler oldu burada?

¹⁸SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi – 1965.

¹⁹SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi – 1965.

Hamlet – Ah

bu katı, kaskatı beden bir dağılsa,

Eriyip gitse bir çiy tanesinde sabahın!

Ya da Tanrı yasak etmemiş olsa

Kendi kendini öldürmesini insanın!²⁰

Giriş kısmında Hamlet karakteri duyulacak derecede derin bir nefes alıp başlamış olmasına rağmen tersi bir ses çıkar. Bu uyumsuzluğun hissi absürd bir uyuma yol açar.

Oyunun birinci bölümünde Hamlet'in genel isteği yönetmen tarafından "Yer yarılrsa da içine girsem" olarak belirlenmiştir.

"Yer yarılrsa da içine girsem" isteği yönetmen tarafından verildiğinde vücudum yerinden kalkmak istemedi. Ama Hamlet'i kaldıran – oynatan bir kuklacı - anlatıcı var. Kalkmama isteğim kuklacının beni kaldırmasıyla bir engele takıldı. Bu engel benden güçlü olduğu için kalkıyordum ve bunu yaparken de gerilimimin artıyordu. Bedenimi Beliz Güçbilmez'inde dediği gibi "üzerinden enerji akışlarının geçeceği" bir tünel / pasaja dönüştürme çabam beni liminal²¹ anlara ister istemez sokuyordu."²²

Başlangıç kısmındaki Hamlet'in kalkmasıyla ritüel'in - oyunun enerjisi artar. Pek çok törende kullanılan uyum ve ritm burada Hamlet'in hareketleriyle uyum içinde olan ve Hamlet'ten bir an önce harekete başlayan anlatıcı tarafından verilmeye çalışılmıştır. Kuklacı-kukla ilişkisi burada belirgin halde görülmektedir. Merkeze doğru repliklerini atarak ilerleyen Hamlet ve onu 90 derecelik açıyla tekrar eden anlatıcı izleyicinin gözünde ahenkli bir fotoğraf oluşturur ve bu durum oyunun giriş kısmını ritüele çekme çabasıdır.

²⁰ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi – 1965.

²¹ SCHECHNER Richard, Performance Studies: An Introduction. Routledge: New York and London – 2002, s: 66–70.

²² Tamer Barış Ülger "bir anlatı örneği olarak Hamlet" projesi çalışma notları

*Hamlet- ...Tanrım! Ulu tanrım! Ne bunaltıcı, ne berbat,
Ne tatsız, ne boş geliyor bu dünya bana!
Ah ne iğrenç, ne iğrenç! Bakımsız bir bahçe ki
Azgın bitkileri tohuma kaçmış,
Pis, kaba ne varsa tabiatta sarmış içini.*²³

Hamlet ile aynı anda ayağa kalkan ve senkron hareketlerde bulunan anlatıcı “kuklacı” Hamlet’in iç sesi ve aynı zamanda yönlendiricisidir. Bu her iki duruma da hizmet eder nitelikte bir yönergedir. Hamlet soliloquylarında²⁴ görülen şey içindeki “diğerleri” diğer Hamletlerdir. Bu durumu daha belirgin hale getirmek için anlatıcı Hamlet’in hem düşüncelerinin dış sesi hem de yönlendiricisi kukla - kuklacı ilişkisi olarak devreye girer.

“Anlatıcı, Hamlet’in iç sesi olduğunda asılı kalıyordum daha sonra anlatıcıyı dinlemediğimi fark ettim. Ben, oyuncu olarak diğer oyuncuyu ne kadar dinlersem seyircide o kadar dinliyordu. Duruşum seyirciye karşı, anlatıcı tarafına ters bir yönde olsa da enerjimi – yönelimimi anlatıcıya vermeye çalıştığımda sahnede ki asılı kalma durumu ortadan kalktı. Dinliyordum, anlamaya çalışıyordum dinleniyordum, anlaşılmaya çalışılıyordum. Böylelikle duruşumla değil durumla ilgileniyordum.” Stanislavski bu konu hakkında; “Çoğu aktörler, bile bile, yalnız kendi sözlerini söylerken başvururlar bu akışa. Öteki aktör konuşmaya başlayınca da, birincisi, onun söylediklerini ne dinler, ne de söylenen sözün anlamını anlamak için her hangi bir çaba gösterir. Yeniden kendi söz sırası gelinceye dek oynamayı bırakır. Bu alışkanlık, sürekli alışverişi bozar; çünkü sürekli alışveriş sözlerin söylenişi sırasında olsun, daha önce söylenmiş olana karşılık verme, hatta susuşlar sırasında olsun, gözler görevini yaparken, duyguların hem alınmasına hem de verilmesine dayanır.”²⁵ diyor.

²³ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, – 1965

²⁴ Soliloquy; kendi kendine konuşma

²⁵ Stanislavski, Konstantin S., Bir Aktör Hazırlanıyor, Çeviren: Suat Taşer, Papirus Yayınları, Ankara,(1996), s.270

Anlatıcı – *Bu muydu olacak iki ay sonra ölümünden?*

O kadar bile değil, iki ay bile olmadı.

O yüce kralı bir düşün bir de şuna bak:

Öyleyken bir ay içinde...²⁶

Hamlet'in kendi düşünceleriyle ve anlatıcı ile olan ilişkisi de böylelikle daha belirgin hale getirilmeye çalışılmıştır.

Hamlet – *Düşünmesem daha iyi.*

Kadın zaaf demekmiş meğer! Kısacık bir ay...

O kadın, evet annem amcamla evleniyor.

Bir ay içinde... Yalancı gözyaşlarının tuzu

Daha yakarken kızarmış gözlerini

Evleniyor bu adamlar.

Anlatıcı – *Ne kıyasıya bir acele bu!*

Ne azgın bir atılış haram döşeğine!

İyi değil, iyilikte çıkmaz bundan.

Hamlet – *Ama boğ kendini, yüreğim; dilimi tutmam gerek!²⁷*

Anlatma görevinin yanı sıra oyunun içine de giren anlatıcı Hamlet Ophelia ve Kraliçe dışında diğer bütün karakterleri de oynamaktadır. Anlatıcıda ki grotesk tavır yerini klasik anlayışa bıraktığında oyuna dâhil olmuş oluyor, grotesk öğeler onu tekrar anlatıcıya itiyor, böylelikle anlatıcı ve diğer karakterleri görmek mümkün hale geliyor.

Horatio – *Doğrusu biraz çabuk oldu bu düşün.*

Hamlet – *Ekonomi, Horatio, ekonomi!*

Cenaze sofrasında sıcak yenen yemekler

Düğün sofrasında soğuk verildi.

²⁶ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi – 1965.

²⁷ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi – 1965.

*Öyle bir günü görmektense, Horatio,
En büyük düşmanımı cennette görmeye razıydım.*²⁸

Anlatının özelliklerinden biride şu an burada oluyor oluşudur. Anlatıcı hem gerçek hem de oyun kişisidir. Anlatıcı dördüncü duvarı yıkıp seyirciye oyunu gösterdiğinde seyirci ritüeli görmüş olur.

Oyuncu öncelikle dördüncü duvar tasavvurundan yola çıkar; kendisi ile seyircisi arasında hayali bir duvar tasarlayarak seyirciyi ilgi alanı dışında bırakır. Sahne oyuncunun biricik ilgi alanı olacaksa, sahnede, sahneye dönük bir inanç ve gerçeklik duygusu örgütlenmelidir. Yöntemin temel amacı budur: oyuncunun sahne üzerindeki eylemlerine, repliklerine, tavırlarına sanki gerçekmiş gibi inanması ve bu yolla seyircileri de sahnede anlatılan hikâyenin içine alması. ...Oyuncu inanç ve gerçeklik duygusundan yoksun oynadığı zaman metin ölür ve kendisiyle birlikte seyircisini de öldürür.²⁹

Oyunun içindeki oyunda dördüncü duvar henüz yıkılmamıştır. Hamlet ve Kadın karakter hala oyunun içindedir. Bu iki gerçeklik, yaratır birincisi anlatıcının anlatısının yapıldığı, seyircinin de o an orada olduğu gerçek gerçeklik ve Hamlet oyunun kuklaların gerçekliği.

Afganistan'da ve İran'da çayevlerinde gördüğüm büyük öykü anlatıcılar, eski mitleri büyük bir zevk ve aynı zamanda içsel bir ciddiyetle hatırlıyorlardı. Her an kendilerini izleyicilere açıyorlardı; bunu onları hoşnut etmek için değil, kutsal bir metnin niteliklerini onlarla paylaşmak için yapıyorlardı. ...Dışadönük bir kulakları olduğu gibi içedönük bir kulakları da vardır. Her gerçek oyuncu da böyle olmalıdır. Aynı anda iki dünyada birden var olmak demektir bu.³⁰

Yadırgatma ya da oyunun içine çekme tamamen anlatıcının elindedir. Anlatıcının seyirciden aldığı elektriğe bağlı olarak sürdürdüğü eylemleri edimselliği bir performans aracına dönüştürür.

²⁸ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi – 1965.

²⁹ Bora Tanyel & Uluç Esen, “Stanislawski ve Oyunculuk Yöntemi Üzerine”, Mimesis Tiyatro / Çeviri Araştırma Dergisi, Sayı. 6, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, ss: 342–343.

³⁰ Peter Brook, *Açık Kapı: Oyunculuk ve Tiyatro Üzerine Düşünceler*, s: 31.

Anlatıcı – Amca Claudius hak görmektedir krallıkta, bu nedenle bastırılmış vicdanını, oturmuş tahtına konuşmaktadır tebaasına karşı...³¹

Anlatıcının, oynadığı diğer karakterlerle arasında grotesk tavırdan klasik bir tavra geçmesinin yanı sıra, merkezdeki yükseltiye çıkararak anlatısının son bulup krala geçmesi karakterler arasındaki farkı daha görünür kılan bir buluştur.

Kral – ...

*Onun için, eskiden kardeşimiz, bugün kraliçemiz,
Bu yiğit memleketin taç ortağı olan kadını
Eş ettik kendimize, evlendik.
Sizlere de danışarak yaptık bu işi;
Ve sizler yalnız kendi vicdanınızı dinleyerek,
Hak verdiniz bize: Teşekkürler hepinize!
Ya sen, Hamlet, yeğenim, oğlum...*

Hamlet – Yeğenden biraz fazla, oğuldan bir hayli az.

Kral – Senin güzel, övülesi yanın bu, Hamlet.
*Yürekte tutuyorsun babanın yasını.
Ama unutma ki babanın babası öldü,*³²

Dolayısıyla merkezdeki yükseltinin, girişteki ritüelde ve önemli anlarda kullanılması onu seyircinin gözünde “kutsal” bir hale getirmiştir. Bu tür dekor kullanım mantığı oyuncuların oyunlarını da etkiliyor. Dekor elemanları, oyuncular arasında bir oyunun kuralına dönüşüyor bir süre sonra. Hangi durumda hangi elemana yaklaşıp uzaklaşacağı neresinde duracağı o elemanın simgelediği şeye bağlı olarak refleksif olarak oluşuyor.

³¹ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1989.

³² SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1989.

“Bir anlatı örneği olarak Hamlet” uyarlamasının dekoru minimal öğelerden oluştuğu için çalışmalar esnasında bulunan bütün yaratıcı dekor ve mekan kullanımını oyuna katmaya gayret gösterdik. Hamlet’in üşümesini abartarak tıpkı bir nöbetmişçesine oynamaya başladığımda bir şeylere sarmalanma isteği doğdu. Arkada bulunan sahneye ait siyah perdelerle sarmalandım. Hamlet’in sadece kafası görünüyor ve oturduğu koltuğun üstüne çıktığı içinde boyu uzun titrediği içinde perdelerdeki dalgalanmayla efektif bir hayalet görüntüsü oluşuyordu. Oyuna hizmet eden bu tür buluşları olabildiği kadar etkili kullanmaya çalıştık.

Hamlet – Rüzgâr kötü ısırtıyor, çok soğuk.

*Horatio – Azgın, acı bir hava.*³³

Anlatıcı Hamlet’in aksine çok daha rahat bir tavır sergileyince absürd bir durum yakalamış olduk. Seyirci açısından bakıldığında sahnede absürd bir mizah oluşmuş oldu. Hamlet’in gerginliğinin aksine anlatıcının rahatlığı bize bir oyun oynandığının da uyarısını verir.

Gerilim, hem seyirci için hem de oyuncu için oyunu tutkuyla seyrini ilerleten ya da ilerlemesinin arzusunu doğuran önemli bir faktördür. Canlıda gerilim gereksinimler yerine gelmediğinde ya da amaca yönelmiş davranışın engellenmesi durumunda ortaya çıkar. Engellerin yol açtığı iç çelişme ya da coşkun bir ruhsal durum olarak ta görmek mümkün. Hamlet’in öğrenme isteği ve onu tutan korkusu gerilimi yükseltir. Aynı zamanda kuklacının temrinleri Hamlet’i oynayan kuklanın isteğini engellemeye çalışır buda gerilimi arttıran oyunun içinde ki oyunda bir iç faktördür.

Hamlet – Melekler, peygamberler, koruyun bizi!

İster kutsal bir varlık ol, ister şeytan,

Öyle garip bir geliş ki bu gelişin senin,

Konuşacağım seninle

Horatio – Yapmayın, efendimiz!

³³ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1989.

Hamlet – Neden? Ne var korkacak?

Hayatım bir toplu iğne bile etmez gözümde

Ruhumsa, ölümsüzdür madem onunki gibi,

Ne yapabilir ruhuma?

Hamlet – Konuş, hazırım dinlemeye...

Hayalet – Öç almaya da hazır mısın, dinleyince?³⁴

Babasının amcası tarafından zehirlenerek öldürüldüğü haberini hayaletten alan Hamlet için ana isteği “yer yarılrsa da içine girsem” değişir ve “öç alma isteğine” dönüşür.

Hamlet – Ey bilinmeyi bilen ruhum benim. Amcam demek!³⁵

*Babasını öldüren amcası annesi ile evlenip kurulmuştur Danimarka tahtına. Artık tek bir ama vardır Hamlet için. İnsanları deli olduğuna inandırmak isteyen Hamlet, gizlenip bir delilik maskesinin ardına, başlar deli numarasına...*³⁶ “Bir anlatı örneği olarak Hamlet” oyununun metninde ve dramaturgisinde Hamlet deli değildir ve sonuna kadarda buna dair bir belirti görülmemektedir. Babasının intikamını alacaktır fakat hayalet’in bir şeytan olma olasılığını da düşünecek kadar şüphecidir. Bu durumu çözene kadar bir delilik maskesi altında oyunu sürdürecektir. Oyundaki tek dostu olan Horatio ile olan konuşmalarında da bu durum net bir şekilde anlaşılmaktadır. Delilik maskesini taktığındaki oyunu ile Horatio ile olan konuşmalarındaki oyunu birbirinden ayırmak için delilik maskesi altında absürd tavırlar sergilemektedir. Fakat bu absürd tavırlar yine oyun içinde bir iç gerçekliğe sahiptir.

Hamlet’in deliliğinin göstermeci olduğunu seyirci görür. Hamlet’in deli olduğunu dile getiren ve oyuna katan Poloniustur. Kafasında tasarladığı oyunu harekete geçirmek üzere olduğunu sevdiği kız olan Ophelia’ya mektupla izah

³⁴ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

³⁵ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

³⁶ Shakespeare’in Hamlet oyunun H.H.Karabağ Uyarlaması “Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet”

etmiştir. Ophelia'yı bu durumdan uzak tutmaya çalışma çabası da mektubun sonunda ki veda bölümünde sezilenmektedir.

...

Kraliçe – *Canım Ophelia, beceriksizim şiir yazmakta,
İçimdekini kalıba dökme sanatım yok,
Ama çok, her şeyden çok seviyorum seni,
İnan bana ve Tanrıya emanet ol.*

Canı teninde kaldıkça sevginle yaşayacak:

Hamlet

...³⁷

Polonius ile olan konuşmasında ilk kez görürüz delilik maskesini. Elindeki kitabı ters tutmuş okuyarak ilerlerken Polonius gelir. Hamlet, kral ile Polonius'un kurdukları oyuna karşılık bir delilik oyunu kurmuştur Bu bölümde Hamlet'in oyununda bir ritm Polonius'un oyununda ise bir ritimsizlik vardır. Hamlet'in yürüyüşünde, konuşmasında, tonunda ritim hemen fark edilir. Polonius ise ona ayak uydurmak için kendi ritmini sıklıkla bozar. Ritim, Hamlet'in tasarladığı oyunun bir parçası olarak sahnelenmeye çalışılmıştır. Hamlet oyunlar oynamaktadır oyunu oyunla bozmaktadır ve bunu diğerleri bilmez buda Hamlet'in hamlelerini karanlık bir hale getirir.

Hamlet – *Ve güneş bir köpek ölüsünde kurtlar üretirse
Leşleri bile gebe bıraktığına göre güneş...
Bir kızınız var mı sizin?*

Polonius – *Var, efendimiz.*

Hamlet – *Güneşe çıkmasın sakın. Gebelik kutsal şey,
Ama korkarım kutsal olamaz senin kızın;
Aman, dostum, hep kızında olsun gözün!*

Polonius – *Ben demedim mi? Aklı fikri hep kızımda!*³⁸

³⁷ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

Hamlet'in amaca yönelik hareketleri ve bir an önce amacına ulaşmak "öç almak" isteği burada da görülmektedir. Shakespeare'in Hamlet'i babasının yavaş intikamcısıdır fakat "bir anlatı örneği olarak Hamlet" oyununda Hamlet amaca ulaşmak için en kestirme yolları dener. Buna rağmen kralı hemen öldürmez. Polonius'un uzun konuşmalarından sıkıldığı ve anlamı olmadığı için Polonius'un kendi içinde verdiği "Hamlet deli" kararını gidip krala ulaştırmasını ister. O sebepten Hamlet konuşmayı bir çeşit saldırıyla sonlandırır ve gönderir.

Polonius – Kitapta neler var, demek istedim.

*Hamlet – Bir sürü iftira, bayım; bu hicivci maskaraya göre
Yaşlıların sakalları kır, suratları buruşukmuş,
Gözlerinden sarı yağlar, çam sakızları akarmış;
Akılları kıt, bacakları cılız olurmuş.
Elbette doğru bütün bunlar, tastamam doğru,
Ama bunları yazıya dökmek edepsizlik³⁹*

Hayalet'in sözlerinin ve şüphelerinin doğru olup olmadığını öğrenmek için Hamlet oyunculara bir oyun oynatmaya karar verir. Oyun tıpkı babasının öldürülmesine benzer bir bölüm içermektedir.

*Hamlet – Babamın öldürülmesine benzer bir oyun
Oynatacağım bu oyunculara, amcamın önünde.
...
Tiyatroyu bir kapan gibi koyup önüne
Kralın vicdanını kıştıracağım içine.⁴⁰*

Kralın karşısında oyunu oynatıp tepkilerine bakıp karar verecektir. Hamlet Gonzagonun Öldürülmesi oyununa yaptığı bazı değişiklikler -babasının ölümüne ve

³⁸ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965

³⁹ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965

⁴⁰ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965

kraliçenin onun kardeşiyle evlenmesine benzerliği gibi- oyunu kral ve kraliçe için karanlık bir hale getirmiştir. Çetin Sarıkartal'ın performans araştırmaları dersinde ⁴¹ dediği gibi bir “oyunu karanlık oyun haline getirmenin yollarından biri oyundan çıkmadan onu gerçek hayata çekmektir.” ⁴² Hamlet bunu yaparak kralın oyununu - kral Hamlet'i öldürüp kraliçeyle evlenip tahta geçmek- kendi gözünde deşifre etmiş olur.

Bu ana kadar siyahlar içinde olan Hamlet gömleğinin önünü açar ve içinden Punisher⁴³ logosu olan siyah üstüne beyaz bir penye çıkar. Simgesel anlam kapsamında bakıldığında yönetmen Hamlet'i bir çeşit cezalandırıcı olarak göstermek istemiştir. Olmak ya da olmamak tiradını besleyen bir buluştur. Kukla için kukla kalıp kalmamak Hamlet içinse kendi dışında –nitelik bakımından- biri ya da bir şey olmak ya da olmamaktır. Oyunun başındaki sahne trafiğine ve kompozisyonuna benzer bir şekilde ilerler Hamlet. Ritüel öğeleri tıpkı giriş kısmında olduğu gibidir. Hamlet'ten bir an önce harekete başlayan anlatıcı tarafından kuklacı-kukla ilişkisi şeklinde vücut bulur. Merkeze doğru repliklerini atarak ilerleyen Hamlet ve onu doksan derecelik açıyla tekrar eden anlatıcı başlangıçtaki ritüeli çağırırlar.

***Hamlet** – Olmak ya da olmamak. İşte bütün mesele bu!*

Düşüncemizin katlanması mı güzel,

Zalim kaderin yumruklarına, oklarına,

Yoksa diretip belâ denizlerine karşı

Dur, yeter! Demesi mi?

Ölmek, uyumak sadece! Düşünün ki uyumakla yalnız

Bitebilir bütün acıları yüreğin,

Çektiği bütün kahırlar insanoğlunun.

***Anlatıcı** – Uyumak, ama düş görebilirsin uykuda, o kötü!*

⁴¹ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

⁴² Söz konusu ders 2007–2008 bahar döneminde Kadir Has Üniversitesi Film ve Drama yüksek lisans programında FD 514 kodu ile Oyunculuk adı altında açılmıştır.

⁴³ Punisher (Cezalandırıcı), Gerry Conway, John Romita ve Ross Andru tarafından yaratılan ünlü bir çizgi roman karakteridir. Göğsünde beyaz bir kuru kafa simgesi vardır.

*Çünkü o ölüm uykularında,
Sıyrıldığımız zaman yaşamak kaygısından,
Ne düşler görebilir insan, düşünmeli bunu.*

Hamlet – *Bu düşüncedir uzun yaşamayı cehennem eden.
Kim dayanabilir zamanın kırbacına?*

Anlatıcı – *Kim?*⁴⁴

Anlatıcının kim soruları bir ritim oluşturur. İsteği bazen vazgeçirmek, bazen hak vermek, bazen içi boş olarak değişmektedir.

Hamlet – *Zalimin kahrına, gururunun çiğnenmesine,
Sevgisinin kepaze edilmesine,*

Anlatıcı – *Kim?*

Hamlet – *Kanunların bu kadar yavaş
Yüzsüzlüğün bu kadar çabuk yürümesine,*

Anlatıcı – *Kim?*⁴⁵

Gonzagonun öldürülmesi oyunu merkezdeki yükseltiye çapraz yan alanda anlatıcı tarafından kuklalarla oynatılmıştır. Buda anlatıcının bir çeşit kuklacı olduğunu doğrudan göstermektedir.

Kuklalarla oynatılan bölüm bir geri dönüş gibidir. İzleyenler arasında Kral yoktur, kuklacı seyircilere ve Hamlet'e oyunu oynar. Oyunu bozan yine anlatıcı olur ve kralın tepkisini Hamlet'e gösterir.

Oyunu karanlık bir hale getirip gerçeği görmüş olan Hamlet doğru zamanı kollamaktadır.

⁴⁴ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

⁴⁵ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

Anlatıcı – Oyunu durdurun.

*Kral – Işık, ışık getirin bana. Çıkalım!*⁴⁶

Hamlet kral'ı dua ederken görür. Bilinen Hamlet'i babasının yavaş intikamcısı haline getiren durumlardan biri olur ve Hamlet kralı öldürmez. Hamlet'in durumunu iyi anlatan Shakespeare'in Macbeth oyunundan bir replik uyarlanmıştır.

*Hamlet – Yapmakla olup bitseydi her şey
Hemen yapardım, olur biterdi.*⁴⁷

Kraliçeyle olan sahnemde yönetmenin istediği gibi replikler o an aklıma gelmiş gibi atamıyordum. Doğaçlamaya bırakılan sahne zamanla kendiliğinden bir forma giriyor, replikler bendenmiş gibi çıkmaya başlıyordu. Performans'ı arayan bir proje olan “Bir anlatı örneği olarak Hamlet” için Kraliçe sahnesi gerilimi ve enerjisi dolayısıyla performansı yüksek bir sahneydi. Hamlet o ana kadar tuttuğu enerjiyi dökenecekti.⁴⁸

Hamlet – Evet, ne var anne?

Kraliçe – Hamlet, babana yaptığın yapılacak şey değil.

Hamlet – Anne, babama yaptığınız yapılacak şey değil.

Kraliçe – Kim olduğumu bilmez mi oldun?

Hamlet – Yo, amma da yaptınız, bilmez olur muyum?

Kocanızın kardeşinin karısı,

*Ve olmaz olası annemsiniz benim.*⁴⁹

⁴⁶ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

⁴⁷ SHAKESPEARE William, Macbeth, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1989.

⁴⁸ Tamer Barış Ülger “Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet” projesi çalışma notları.

⁴⁹ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

Kraliçeyle Hamlet'in aralarında temas olmaması ve mesafe gerilimi yükselttiği gibi performansı etkiliyor dolayısıyla buluşlara açık bir sahneleme yapmamızı sağlıyordu. O ana kadar kendini tutarak oynaması ve soğuk olan sakinliğini korumaya çalışma çabası sahnenin enerjisini arttırıyor ve kraliçeye yardım çılgınlıkları attırıyordu. Bu sahnede aksiyonu hareket değil durum sağlamıştır.

Gerilim o kadar yüksek olmalıydı ki kraliçe bu bölümün sonunda Hamlet o ana kadar ona dokunmamış olmasına rağmen *Ne yapıyorsun? Öldürecek misin beni? İmdat! Yetişin! İmdat!*⁵⁰ diye bağıracaktı. ⁵¹

Kraliçe – *Sana laf anlatacak birini çağırayım da onunla konuş.*

Hamlet – *Yo, olmaz! Gel otur şuraya! Bir yere gidemezsin Sana iç yüzünü göstermeden önce!* ⁵²

Yeniden aksiyon harekete yüklenir. Bir çeşit soliloquy gibi başlayan ve kreşendo ile yükselen ses ve ritim harekete dönüşür. Gerginlik daha sonrasında fiziksel saldırı isteği ve kendini tutmaya çalışması sahnenin temposunu arttırır.

Hamlet - *...Ovuşturup durma ellerini! Sus! Otur!
Ben yüreğini ovuşturayım senin! İyi gelir belki,
Yumuşak bir yanı kaldıysa tabii,
Korkunç işlere alışıp, kaşarlanıp,
Bütün duygulara karşı zırh giymediye...*

Kraliçe – *Hey Tanrım, neymiş yaptığım? Ne gelecek ardından
Bu şimşekli, yıldırımli sözlerin?*

Hamlet – *Ey utanç, yüzün kızarmaz mı oldu senin?
Ey cehennemın Tanrıya baş kaldıran şeytanı,
Bir yaşlı kadının kuru damarlarını
Böylesine azdırıp tutuşturabiliyorsan,*

⁵⁰ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

⁵¹ Tamer Barış Ülger “Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet” projesi çalışma notları.

⁵² SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

*Bırakalım fazilet, namus balmumuna dönsün
Coşkun gençliğin elinde, erisin ateşinde!
Kimse ayıplamasın kudurup şahlanan tutkuları,
Madem buzlar bile tutuşuyor böylesine,
Madem akıl pezevenklik ediyor arzuya.*

Kraliçe – *Hamlet, sus yeter artık!
İçimin derinlerine çevirdin gözlerimi,*⁵³

Hamlet'in annesiyle olan gerçek ilişkisini sadece bu anda görüyoruz. Gerilim azalır bir annenin oğlu ile sıradan görüşmesi gerçekliğine varılmaya çalışılır.

Hamlet – *İngiltere'ye gidecekmişim, biliyor muydun?*

Kraliçe – *Sahi, unutmuştum: Öyle karar verildi.*

Hamlet – *Mektuplar mühürlenmiş bile.*

*İki okul arkadaşımı katıyorlar bana,
İki engerek yılanına daha çok güvenirim onlardan..*⁵⁴

Anlatıcı ile kuklacının bir çeşit karışımını elde etmeye çalıştığımız oyunun sonundaki anlatıcı bölümü hem kralın hem de anlatıcının – kuklacının iktidarını simgeler niteliktedir.

Anlatıcı – *... tüm bunlar olurken Leartes Fransa'dan döner öldürülen babasının öcünü almak üzere. Kral Claudius Hamlet'i hedef gösterir. Ucu düğmesiz bir kılıçla savaşmaya razı eder Leartes'i... Kılıcın ucuna zehir sürmeyi de Leartes ekler... Artık hazırdır kumpas... Kral yine de tedbiri elden bırakmaz. Hamlet susayınca içsin diye zehirli şarabı da hazır etmeye karar verir.*⁵⁵

Hamlet – Kukla eline kılıcı - gücü aldıktan sonra krala – kuklacıya yönlendirir.

⁵³ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

⁵⁴ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

⁵⁵ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

Kral – *Gel Hamlet, sık sana uzattığım şu eli.
Getirin bana kupaları!
Kral Hamlet’in sağlığına içiyor.
Haydi, başlayın. Hakemler dört açın gözünüzü.*

Shakespeare’in Hamlet’inde, Hamlet Leartes ile düello eder. “Bir anlatı örneği olarak Hamlet” oyununda Hamlet elindeki iki kılıçla kendi kendiyile düelloya tutuşur. Bu hem kuklanın savaşa hazırlığı hem de Hamlet’in kendi iç savaşını temsil etmektedir.

“Hamlet’in kendi kendine dövuştüğü sahnede bunu hangi tavırla yapacağımı bulamadım. Kapıştıyordu fakat neden yaptığının tam olarak bilincinde demek pek doğru olmaz. Hamlet az sonra alacağı intikamı, kukla ise kuklacıya vereceği dersin bir provasını gibi düşünmeye başladım. Bu Hamlet’in bir çeşit yapmak istediklerinin provasını gibiydi. Saldırmak istiyor ama aynı zamanda korunmak zorundaydı.”⁵⁶

Kraliçe – *Kan ter içinde, soluk soluğa Hamlet’im.
Al şu mendilimi, Hamlet, sil yüzünü.
Kraliçe başarına içiyor, Hamlet.*

Hamlet – *Sağ olun, Kraliçem!*

Kral – *Gertrude, sen içme!*⁵⁷

Kral aynı zamanda kuklacı olduğundan burada kraliçenin verdiği cevap yalnız krala değil kuklacıya da bir tepkidir. Dramaturgide Kraliçe içtiğinin zehir olduğunu bile bile içer. Buda Hamlet oyunlarında genel olarak sönük kalan kraliçe karakterine bir özellik katar.

Kraliçe – *İçeceğim Kralım*

Hamlet – *Kraliçem!*

⁵⁶ Tamer Barış Ülger “bir anlatı örneği olarak Hamlet” projesi çalışma notları

⁵⁷ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965

***Kraliçe** – Canım Hamlet'im, içki, o içki! Zehirlendim.*⁵⁸

Hamlet'in öç alma isteği kralı – kuklacıyı öldürmek için seferber olur.

Hamlet'in kralı öldürdüğü sahneyi çalıştığımızda fiziksel aksiyon mananın önüne geçiyordu. Bu bölümde sahne trafiğini ezber çalışmak zorunda kaldık. Bu gerçekçi durumların yok olmasına yol açabileceğinden bazı anların; sahnedeki ölümlerin dizilimi, kralın çıkardığı sesler, kraliçenin kompozisyondaki yeri, Hamlet'in nereye düşeceği şart koşulduğu bir performans olarak gördük.⁵⁹

***Kral** – Hey dostlar koruyun beni! Yaralandım sadece.*

***Hamlet** – Dur, seni haram döşeklerinin, kanlı katillerin,
Cehennemlik Kralı seni! İç bakalım şunu!*⁶⁰

Oyunun sonunda herkes ölmüş durumdadır. Bir an geçtikten sonra sahnedeki oyuncular bir ritimle yavaş yavaş ayağa kalkar ve oyunun başında ki pozisyonunu alır. Ritüel bir havayla başlayan oyun yine ritüel öğelerle son bulur.

***Anlatıcı** – Anlattık, anlattık
Şehvete, kana bulanmış soysuzlukları,
Aldanmaları, körü körüne öldürmeleri,
Ve sonunda, kuranların başını yiyen
Sersemce kurulmuş tuzakları.
Anlattık bunları bütün gerçekliğiyle.*⁶¹

Ta ki anlatıcı ritüeli oyunla kırana değin.

*Anlatmaya çalıştık olanları. Umarız layığı ile aktarabilmişizdir
herkesin bildiği, üzerine söylenmedik söz bırakılmayan hikâyeyi...*

62

⁵⁸ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965

⁵⁹ Tamer Barış Ülger “Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet” projesi çalışma notları.

⁶⁰ SHAKESPEARE William, Hamlet, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1965.

⁶¹ Anlatıcı bölümleri yönetmen tarafından kaleme alınmıştır.

II. BÖLÜM

2 - KARAKTER ANALİZLERİ

2. 1. Anlatıcı

Bir çeşit sahne cinidir anlatıcı. Oyunu başlatan ve yönlendiren anlatıcıdır. Anlatıcı grotesk bir tavra ve yüksek bir enerjiye sahiptir diğer oyuncuların üstünde bir gücü olduğu görülür. Hamlet'i anlatma hevesi diğer oyuncuları da heveslendirir ve anlattığı gibi temsil olunur. Anlatıcı ile diğer oyuncular arasında aynı zamanda bir kukla – kuklacı ilişkisi vardır. Anlatıcı ritüeli yaratan herkes ritüele kapıldığında onu oyunla bozan bize oyunu gösteren, oyuna heveslendirendir.

“Anlatıcı ve Horatio’yu bir oyuncu oynayacaktı. Oyuncu ilk olarak Horatio ağızıyla anlatıyı başlatıp daha sonra bir sunucu gibi oyun ve sahne geçişlerini bildirecekti. İki rolün birbirinden net çizgilerle ayrılması tercihim idi. Anlatıcı sunucu tavrından anlatı ilerledikçe oyuncu tavrına geçiş yapacaktı. Ama anlatının başında ve sonunda özellikle sunucu tavrı çok net olacaktı ki ara geçişlerde oyunculuğu iyice ön plan çıkabilecekti. Burada ifade ettiğim ve üzerine çok tartışılan tavrı şu idi: Horatio daha dramatik Hamlet’e yakın bir rol oynarken Anlatıcı anlatıyı dışarıdan, bir üçüncü şahıs ağzından aktarır gibi sunmalıydı.

Tasarladığım yapı ilk gösterimle birlikte değişti. Oyunun üç kişiye inme kararı ile Anlatıcı tüm rolleri üstlenir duruma geldi. Artık zorluk derecesi artmıştı. Anlatıcı ve Horatio gibi yalnızca iki rol arasında sorun olan geçişler artık tüm roller ve Anlatıcı arasında sorundu.

Hamlet’in diğer yüzü

Hamlet’in verdiği her kararda ya da karar veremediği her düşüncede başka biri gibi yer alan ifadeler vardı. Hamlet kendisini hareket geçirmek için kafasındaki düşüncede şekil bulan bu diğer kişiden yararlanıyordu. Bunu Hamlet rolünden bağımsız olarak sahneye taşımak istedim. Yine Hamlet’in kendisi olacak ondan farklı davranabilecekti. Bu ikilem sonucu Hamlet rolünü önce üç kişi arasında

⁶² Anlatıcı bölümleri yönetmen tarafından kaleme alınmıştır.

böldüm. Hamlet olayın tek boyutunu ele alırken geri kalan iki kişi de karşıt görüşleri ele alıyorlardı.

Hem bu sayede ortada sıkışıp kalan Hamlet'in sıkışmışlık hali görsel olarak da kendini ifade edebilecekti. Onun ruhunda kopan fırtınalar, beyninde uçuşan düşünceler göz önüne gelecekti. Kalabalık kadro sonrası ekip üç kişiye inince doğal olarak bu yapıda değişti. İki kişi tek bir oyuncuya dönüşerek Hamlet'in tüm karşıt görüşlerini savunur oldu. Sıkışmışlık halinin zarar görmediğini hatta belki de daha fazla belirginleştiğini söylemeliyim.”⁶³

2. 2. Hamlet Karakteri

“Shakespeare'in Macbeth⁶⁴ oyununda Macbeth'i harekete geçiren bizzat kendi içindeki dürtüsü değil, Lady Macbeth'in dışarıdan kışkırtmalarıdır. Macbeth kendi içinden gelen istekten daha ağırlıklı olarak Lady Macbeth'in istekleri ve yönlendirmesine göre davranır. Nerede ise bir güdüleme söz konusudur.

Hamlet'in karakterleri hayata sıkı sıkıya sarılan, tutkuyla bağlı olan karakterlerdir. Kral yaptığının doğru olduğuna sonuna kadar kendini inandırmıştır. Kraliçe kocası öleli çok olmasa da hemen evlilik yapabilecektir. Leartes eğitim ve ikbal için uğraş verir. Ophelia aşkını sonuna kadar yaşar. İki çocukluk arkadaşı Guildenstern ve Rosencrantz bile yaptıkları işe çok bağlıdırlar. Bu karakterlerin içinde tutkusu olmayan bir tek Hamlet vardır.

(Kral Hamlet'in cenaze töreni yapılmaktadır. Hamlet törene katılanlardan biraz uzakta durur. Onlar çıkıp gidince mezarın başına gelir.)

Hamlet – Ah bu katı, kaskatı beden bir dağılsa,
Eriyip gitse bir çiy tanesinde sabahın!
Ya da Tanrı yasak etmemiş olsa
Kendi kendini öldürmesini insanın!

...

⁶³ Bir anlatı örneği olarak Hamlet adlı projenin rejî defterinde yer alan H.H.Karabağ tarafından kaleme alınmış karakter analizleridir.

⁶⁴ SHAKESPEARE William, Macbeth, Doç. Orhan Burian, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul – 1989.

Pis, kaba ne varsa tabiatta sarmış içini.

Anlatıcı - *Bu muydu olacak iki ay sonra ölümünden?*

O kadar bile değil, iki ay bile olmadı.

O yüce kralı bir düşün bir de şuna bak:

Öyleyken bir ay içinde...

Hamlet – *Düşünmesem daha iyi.*

Kadın zaaf demekmiş meğer! Kısacık bir ay...

O kadın, evet annem amcamla evleniyor.

Bir ay içinde... Yalancı gözyaşlarının tuzu

Daha yakarken kızarmış gözlerini

Evleniyor bu adamla.

Anlatıcı - *Ne kıyasıya bir acele bu!*

Ne azgın bir atılış haram döşegine!

İyi değil, iyilikte çıkmaz bundan.

Hamlet – *Ama boğ kendini, yüreğim; dilimi tutmam gerek!*

Shakespeare'in Hamlet yazımında da buna benzer bir yapı kullanıldığını çıkarsadım. Yukarıdaki bölümde örneğinin görüldüğü gibi Hamlet sanki kendi dışında iki kişi ile konuşmaktadır. Belki burada bir Lady Macbeth yoktur ama Hamlet çok açık bir şekilde bir kişi olabilecek kadar güçlü bir ikileme karşı karşıya bırakılmıştır. Bu ikilemi ve Hamlet'in içinde bulunduğu kapana kısıtılmışlık halini ortaya koymak için Hamlet rolünü ikiye böldüm. Diğer karşı çıkışlarda sıkıştırma halinin belirgin olması adına bu karşı rolü de ikiye böldüm. Bu durum, izleyenler tarafından çok rahat bir kabul gördü. Bir yanlış içine düşmemek için bu tercihim tekrar tekrar gözden geçirdim. Ve izleyicinin bu tercihim kolaylıkla kabul etmesinin altında yatan nedenin, benim gördüğüm bu ikilemi görmesi olduğuna inandım.

Oluşturduğum metnin başında Hamlet yer yarılrsa da içine girsem diyen bir ruh hali içindedir. Bunun nedeni babasının ani ve nedeni tam anlaşılamayan ölümü ile annesinin bu ölümün üzerinden çok geçmeden evlenmesidir. Üstelik bu evlilik ölen

Kralın kardeşi Claudius ile olunca Hamlet bunu kabullenemez. Babasının yerine bir türlü amcasını koyamaz.

Kral –

Ya sen, Hamlet, yeğenim, oğlum...

Hamlet – *Yeğenden biraz fazla, oğuldan bir hayli az.*

Hamlet sürekli bir şüphe içindedir. Hayaletin gelip gelmeyeceği konusundan, hayaletin gerçek olup olmadığına, gelenin bir şeytan olup olmadığına, amcasının gerçekten katil olup olmadığına, annesinin bu olayların içinde olup olmadığına dair sürekli ikilemler içindedir. Kral için hazırladığı düzmece oyunda bile kendi yargısının dışında Horatio'nun da Kralı dikkatle takip etmesini ister. Kendi yargısından emin olamaz. Oyuncularla kendisinin yaptığı düzmece oyunu, içinde bulunduğu durumu kıyaslar ve “olmak ya da olmamak” tiradının sonunda bu kararsızlıklarının nedeninin bilinç olduğunu kabul eder.

Hamlet kendisine acılamakla meşgul olup harekete geçmeyi hep engeller. Amcanın katil olduğuna inanır ama Kral Claudius günah çıkartırken onu öldürmek için eline fırsat geçmesine rağmen bunu yapmaz. Bunun için kendisine bahane bulur. Hamlet'in ruhundaki ikilem O'nu sürekli iki yönlü düşündürür ve bu da kararlarını uygulama aşamasına geçmesini geciktiren temel etkendir.

Hamlet'in gerek bizim metnimizde gerekse orijinal metinde deli olmadığı, deli rolü yaptığı bellidir. Hamlet babasının hayaleti ile karşılaştıktan sonra deli rolü oynayacağını arkadaşlarına söyler. Bundan sonra ilk kandırdığı kişi Ophelia ile babası Polonius'tur. Polonius kızından öğrendiği delilik belirtilerini koşup Kral ve Kraliçeye haber verir. Hamlet Polonius'a deli rolü yapar. Yalnız kaldığında ya da arkadaşı Horatio ile veya oyuncularla konuşurken gayet mantıklı ve akılı başındadır. Kraliçeden deli olmadığını yalnızca öyle göründüğünü ve bunu da bilinçli yaptığını Krala söylemesini ister. Sadece istediği anlarda deli rolüne bürünür. Polonius'u öldürdükten sonra cezalandırılmamak için Claudius karşısında iyicene deliliğe vurur ve İngiltere yolculuğuna çıkarken itiraz etmez.

Yalnız Hamlet'in ikilemleri kadar hezeyanları da vardır. Bunlar Hamlet'in kendini tutamayıp kontrolünü kaçırmaya neden olurlar. Hamlet oynadığı deli rolünden farklı olarak gerçekten cinnet derecesinde kontrolünü kaybedebilir. Bunların neticesinde Polonius ve Kralı öldürür. Bunlar üzerlerinde o kadar düşünülmesine rağmen daha önceden planlanan davranışlar değil o andaki patlamaların sonucudur.

Hamlet bilinçli olarak iki çocukluk arkadaşını ölüme gönderir. Orada planlı olarak hareket eder. Daha önce annesi ile konuşurken dile getirdiği bu planı, söz konusu olan kendi hayatı olunca hiç düşünmeden gerçekleştirir. Burada iki arkadaşının karşısında tercihini doğal olarak kendinden yana kullanır. Bu bölümde de isteğini gerçekleştirme kudretine sahip olduğu görülür.

Hamlet Ophelia'yı gerçekten sevmektedir. Ancak mücadele içine atıldığı vakit ayak bağı olacağını düşündüğü Ophelia'nın kendisini bırakmasını temin için sert konuşur ve deli rolü oynar. Annesinin yaptıkları karşısında kadınlara karşı bir güvensizlik içine girer. Üstelik Ophelia Polonius'la birlik olup Hamlet'e karşı bir düzen içinde yer alması ile bu hissini haklı çıkarır. Annesine karşı duyduğu öfkenin etkisi ile hayli sert bir tepki verir. Ophelia deliliğin pençesine düşüp intihar edince ölümü Hamlet'i derinden etkiler. Gerçekten üzüdür

Hamlet bu pişmanlık hissini yaptıklarından sonra sürekli duyar. Polonius'un ölümü sonrasında, Ophelia'nın ölüm haberini aldığı ve Leartes'in ölümü sonrasında yine pişmanlık gösterir. Kendi ölümü bile Hamlet'in pişmanlığı için bir delildir. Harekete geçme konusunda ağır davranan Hamlet, bir anda harekete geçtiğinde ise sonunda hep pişmanlıkla karşılaşır. Duyduğu bu pişmanlık hissi genelde ölümler sonrasındır.”⁶⁵

2. 3. Kraliçe ve Ophelia Karakterleri

Kraliçe

“Kocasının ani ölümü karşısında sarsılan Kraliçe kocasının kardeşi ile evlenip teselli arar. En çok eleştiri aldığı davranışı kocasının ölümü üzerinden çok geçmeden

⁶⁵ Bir anlatı örneği olarak Hamlet adlı projenin rejî defterinde yer alan H.H.Karabağ tarafından yazılmış karakter analizleridir.

yaptığı bu evliliğdir. Alışlageldik yas sürecinin tamamlanmasından önce yaptığı bu evlilik oğlu Hamlet tarafından çok sert bir şekilde eleştirilir. Başkaları tarafından da hoş karşılanmayan bu davranış pek çok kez dile getirilir.

Hamlet'in Horatio ile ilk karşılaştığı sahnede ikili bu konuda konuşur.

Hamlet – Aman, Horatio, sen misin?

Çok sevindim gördüğüme. Hoş geldiniz.

Ama Elsinor'da ne arıyorsunuz?

Horatio – Babanızın cenazesine gelmiştim, efendimiz.

Hamlet – Haydi, alay etme arkadaş benimle;

Annemin düğününe gelmişsindir.

Horatio – Doğrusu biraz çabuk oldu bu düğün.

Hamlet – Ekonomi, Horatio, ekonomi!

Cenaze sofrasında sıcak yenen yemekler

Düğün sofrasında soğuk verildi.

Öyle bir günü görmektense, Horatio,

En büyük düşmanımı cennette görmeye razıydım.

Kraliçe kişisel zaaf gösterse de, yas süresi dolmadan evlense de kocasının ölümünde suç ortağı değildir. Bundan haberi olmadığı gibi Claudius tarafından kandırılmıştır. Gözü öyle boyanmıştır ki içinde bulunduğu durumdan ve kendisinden başkasını göreceği durumda değildir.

Ancak Hamlet'in hazırladığı gösteri sonrası yaptıkları görüşmede kendine gelir. Olayı başka bir boyutu ile görüp Hamlet'e hak verir. Yeni haberdar olduğu bu durum Kraliçenin vicdanında sarsıntıya yol açar. Ne yapacağını bilemez. Oğlu Hamlet'ten medet umar.

Kraliçe – Dur, konuşma artık, yeter! Yeter, canım Hamlet,

Her sözünle bir hançer saplıyorsun bağrıma.

Ah, Hamlet! Yardın yüreğimi, ikiye böldün!

Hamlet – *Böldümse, kötü yarısını kaldır at,
Yalnız öbür yarısıyla yaşa bundan sonra.
İyi geceler!*

Kraliçe – *Ben ne yapacağım şimdi?*

Hamlet annesine yarı alaylı bir halde akıl verir. Hamlet'in bu durumdan tiksinti duyduğu açıktır. Annesi tam olarak güven vermemektedir. Ama Kraliçe bu güven duygusunu yemine benzer hatta ondan daha güçlü bir ifadeyle kazanır. Öyle ki Hamlet annesinin bu sözü karşısında ona inanır.

Hamlet – *Bırak, o et yığını kral çeksin yatağına seni:
Yanağını çimdiklesin, fareciğim desin sana!
Söyletsin sana her şeyi:
Deli olmadığımı, mahsus öyle göründüğümü...
Söylemen doğru olur tabi bunu kendisine.*

Kraliçe – *Güven bana! Sözler soluk, soluk da cansa
Canım çıkmadan tek söz çıkmaz ağızımdan.*

Kraliçe olanlar karşısında duyduğu pişmanlık sonucu zehirli şarabı içerek pişmanlığını açıkça dile getirir. Bu tavrı onun suçsuzluğunun ispatıdır. Kral Claudius tarafından gözü boyanıp kandırılan Kraliçe, olayların farkına varmış ve kendi iradesi ile hareket etmiştir.”⁶⁶

Ophelia

“Ophelia yaşı itibarı ile genç ve toy bir kızdır. Hamlet'e olan sevgisi içtendir. Ancak abisinin ve babasının telkinleri sonucu tüm sevgisine rağmen Hamlet'le görüşmekten kaçınır. Tam bu esnada Hamlet'in delilik tuzağına düşer ve ona inanır. Babasının yönlendirmeleri ile Hamlet'e karşı kurulan tuzağın içinde yer alır. Hamlet hakkında babasına bilgi verir. Ophelia Hamlet'in taşıdığı yükü taşıyacak güçte bir kız olmadığından Hamlet onu kendisinden uzaklaştırır. Böyle yaparak Ophelia'nın

⁶⁶ Bir anlatı örneği olarak Hamlet adlı projenin rejı defterinde yer yer alan yönetmen tarafından yazılmış karakter analizleridir.

zarar görmesini engellemeye çalışır. Ophelia annesinden kaynaklanan boşluğu dolduracak güçte bir kız değildir. Onun yaratılışında zorluklara karşı koyacak güç yoktur. Ophelia'nın aşkı ne kendisine ne de Hamlet'e bir güç veremez. Çünkü o güçten Ophelia kendisi de yoksundur.

Üstelik Hamlet Ophelia'nın kendisine karşı kurulan tuzağın içinde yer aldığını hissedip yine aşırı tepki verir. Hamlet annesinin evliliğini ihanet hatta ensest olarak görür. Bu evlilik ile kadınlara karşı bir tavır içine giren Hamlet'e Ophelia'nın tavrı da ihanet gibi gelir. Annesi ile olan sahnesindeki sertlik ölçüsünde bir sertlik gösterir. Ophelia'yı artık yanında ve etrafında görmek istememektedir. Kendilerini dinlediklerini hissettiği Kral ve Polonius'un duymaları için sözler söyler.

***Hamlet** – Aşağılık herifleriz hepimiz; inanma hiç birimize,
manastıra gir...*

Hamlet'in kendisinden yüz çevirmesi ile sarsılan Ophelia, sevdiği insanın, Hamlet'in deli rolüne de inanır. Buna bir de babası Polonius'un sevdiğinin eli ile ölümü eklenince dayanma sınırını aşmış olur. Özellikle babasının ölümü sonrası düştüğü bunalımdan çıkamaz. Ağabeyinin yokluğunda yalnız kalan Ophelia cinnet geçirir. Zayıf yapısı karşılaştığı bu acıları kaldıramaz ve bir çiçek gibi “Mayıs gülü” gibi solar gider.”⁶⁷

⁶⁷ Bir anlatı örneği olarak Hamlet adlı projenin rejî defterinde yer alan yönetmen tarafından kaleme alınmış karakter analizleridir.

III. BÖLÜM

3 - UYGULAMA ÇALIŞMASI

3.1. Oyuna ve Role Hazırlanma (Süreç ve Deneyim)

Oyun metni Shakespeare'in Hamlet oyunundan yönetmen tarafından uyarlandıktan sonra metni ezberleme süreci başladı. Replikleri bölümlere ayırıp, istekleri üstüne yükleyerek dramaturgiye hizmet eder bir hale getirdik. "Bir anlatı örneği olarak Hamlet" oyun içinde oynanan bir oyun olarak tasarlanmıştı. Kuklacı ve kuklalar ve kuklacının bize anlattığı bir Hamlet oyunu.

Kuklacının oynama hevesi ve anlatma isteği kuklaları kukla, anlatıcıyı da kuklacı yapan güçtür. Kuklacı oyunu "Hamlet işleri bu kadar karıştırmıyaydı, oluruna bıraksaydı başına bunlar gelmeyecekti. Sizde onun gibi olmayın." ⁶⁸ dan anlatır. Hamlet'i oynayan -sahne yarattığı- kuklanın oynarken isteklerine engel olan ve dolayısıyla gerilimi ve performansı yaratan bu durum olacaktır. Sadece oyunun dramaturgisinde yer alan "kukla" repliklerle ve bazı senkron hareketlerle verilmeye çalışılmıştır. Kukla, anlatıcının anlatma isteğinden heves alarak oyuna dahil olan dolayısıyla enerjisi her performansta farklı olan, fazla hareket etmeyen duyguları anlatıcı tarafından yüklenen bir sahne yaratığıdır. Son bölümde yer alan Hamlet'in Kralı yani Kuklacıyı öldürmesi bu noktada başka bir trajediyi doğurur.

Peki kukla aksiyon halindeyken nasıl görünecekti? "Enerjisini ve hevesini anlatıcıdan aldığı halde kendini oyna kaptırdığında isteği ve hevesi kendinde bulabilen bir kukla. Kukla arayışı bir form bulma arayışı olmadı benim için daha çok bir duygu, bir durum arayışı gibiydi. Kukla Hamlet'e geçtiğimde, Hamlet kalmak istemeye başladı. Anlatıcının anlatısını değiştirmesini istemesine kadar uzanan bir Hamlet olma isteği, sahnede bir kuklanın Hamlet'i oynadığını hep bilmeme sebep oldu. Ben ne kadar Hamlet olmak istersem kukla o kadar çıkmaya başladı. Sırasının gelmesini, enerjisini tutarak bekleyen hevesi git gide artan, kendini oyuna kaptırmak isteyen bir sahne yarattığı kukla." ⁶⁹ Oyunumu olabildiği kadar kendi içimde böyle kurmaya çalıştım. Bu da Hamlet oyununun sonunda dramaturgide de yer alan

⁶⁸ "Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet" Tamer Barış Ülger çalışma notları.

⁶⁹ "Bir Anlatı Örneği Olarak Hamlet" Tamer Barış Ülger çalışma notları.

Hamlet'in Kral'ı öldürmesiyle kuklanın da kuklacıyı öldürdüğünü görmek olacaktı. İlerleyen provalarda kukla belli bir forma girmeye başladı ve bir refleks haline geldi.

Ritüel bölümü ritim ve seslerden oluşuyordu. Ritüel etkisi yaratmak için bazı ritim ve ses arama çalışmaları yapıldı. Oyuncuların performanslarını yükseltmek için istekler yer yer değiştirildi ve sahne trafiği doğaçlamalarla ortaya çıkmaya başladı. Kuklanın oyuna girdiğinde hareketlerinde kuklaya dair bir öge olmadığından kendi isteklerinin üstüne Hamlet'in isteklerini eklemesi yetecekti. Yer yarılrsa da içine girsem isteği Hamlet'i başlangıçta oynatan istekti. Girişteki ritüel başladığında Hamlet'i oturduğu yerden kaldıramıyordum. Kalkmak istememesine rağmen kalkması, çünkü aynı zamanda bir kukla, repliklerin başka türlü çıkmasına yol açıyordu. Hamlet'in yavaş ve keskin hareketleri, anlatıcının da tekrarı hem bir kukla-kuklacı ilişkisi oluşturuyor hem de giriş kısmını tuhaf bir ayın havasına sokuyordu. Arayış içinde olduğumuz ritüel etki ritimle, sesle ve aramızdaki enerji akışıyla sağlanmış olduk. Ritüel etkiyi olabildiği yüksek tutmakta ki sebepse performans araştırmaları dersinde anlatılan ritüelin oyunla kırılma anlarını yaratıp deneyimlemek, çalışıp çalışmadığına bakmaktı.

Bir süre sonra, ezberlenmiş sahne trafiği ve replikler birleşince ortaya içi boş aynaların tekrarı gibi görünen enerjisi düşük anlar ortaya çıkmaya başladı. Çözüm olarak sahne trafiğini ve isteği iskelet olarak yeni oyun imkânları aramaya başladık. Polonius ile olan sahnede ritim arayışlarının bir sonucu olarak aksak bir ritimle ahenk yaratılmaya çalıştık. Tıpkı dans eder gibi ezberlenmiş adımlarla önde giden Hamlet ve onunla konuşmaya çalışırken dansa ayak uyduramayan bir Polonius. Başka bir taraftan bakıldığında Kuklanın Kuklacıyı oynatması başkaldırı hamlesi olarak görülebilir. Oyun arayışları, buluşları ve bir karakter yaratma çabası, proje kapsamında deneyimlemek istediğimiz bir şey olduğundan bu tür anların üstüne gitmek oyunun enerjisini oyuncular olarak bizimde hevesimizi arttırıyordu. Yineleme yerini yenilemeye bıraktığında performans yükseliyor ve karşıdaki oyuncunun da enerjisi yükselmeye başlıyordu. Performans açısından bulduğumuz bu değerli anları oyuna olabildiği kadar katmaya çalıştık.

Dekorla çalışmaya başladığımızda buluşlar ve oyunlar daha belirgin hale gelmeye başladı. Ortadaki yükselti arkadaki siyah perde ve yükseltiyi çevrelemiş oturaklar oyunun içindeki oyuna dâhil oldular. Örneğin Hayaletle konuştuğu sahnede Hamlet'in üşümesini abartarak tıpkı bir nöbetmişçesine oynamaya başladığımda bir şeylere sarmalanma isteği doğdu. Arkada bulunan sahneye ait siyah perdelerle sarmalandım. Hamlet'in sadece kafası görünüyor ve oturduğu koltuğun üstüne çıktığı içinde boyu uzun titrediği içinde perdelerdeki dalgalanmayla normal dışı bir görüntü kendi kendine oluşuyordu. İzleyici sahnede bir hayaletin fotoğrafına bakarken Hamlet'te Hayalet'i izleyicilerin arasında arıyordu. Arayış sonucunda ortaya çıkmış olan bu ve bunun gibi anları oyuna dâhil ettik.

Hamlet bana daha samimi geliyordu, daha tanıdık. Oyun sergilenirken özel bir durum söz konusu olduğundan -tez- gerginliğim yüksekti. Her oyun çalışmamızın başında yaptığımız bazı nefes ve ısınma çalışması bizim için bir çeşit oyuna başlama zili gibi olmuştu. Bu yaptığımız hazırlık çalışması oyuncular için bir oyuna giriş ritüeli gibiydi. Konsantrasyon girişteki ritüeli ortaya çıkarmada hayati bir önem taşıdığından liminal anlar yaratılmaya çalışıldı. Oyuna çıkmadan önce yaptığımız bu hareket çalışmaları beni oyun başlamadan oyuna sokuyor, konsantrasyonumu yükseltiyordu. Tekrar edilen davranışlar bir süre sonra insanın kendini disipline etmesini sağlıyor.

Oyunun bir öncesi günü oyuncular olarak oyunu oynayacağımız sahnede buluşup genel bir tekrar yaptık. "Tiyatro belki de sanatların en zorudur, çünkü üç bağlantı, eş zamanlı olarak ve mükemmel bir uyum içinde gerçekleştirilmelidir: oyuncunun kendi iç dünyasıyla, rol arkadaşlarıyla ve seyirciyle olan bağlantıları."⁷⁰ Peter Brook'un bahsettiği bağlantılar son provada yoğunluğuyla hissetmemde ki sebep bu bağlantıların bir süreç ve deneyim sonucu ortaya çıkışıydı. Seyirci ile bağlantı kurma kısmı tasarladığımızın dışında gelişmedi. Bazı değişikliklerle ikinci kez sahneye çıktığında oyun daha rahatlamış ve anları değerlendirildiği, oyun ve ritüel öğelerinin kullanıldığı, isteklerle oyun yaratıldığı bir performans alanına dönüşmüştü.

⁷⁰ Peter Brook, Açık Kapı: Oyunculuk ve Tiyatro Üzerine Düşünceler, Metin Balay (çev.), Yapı Kredi Yayınları, 1. Basım, İstanbul – 2004, s: 31.

IV. Bölüm

4 - Oyun Metni

BİR ANLATI ÖRNEĞİ OLARAK HAMLET

Kadir Has Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Film ve Drama Yüksek Lisansı

Anlatıcı – Kuklacı
Hamlet
Kraliçe – Ophelia

WILLIAM SHAKESPEARE 'den

Uyarlayan – Yöneten
Hasan Hüseyin KARABAĞ

2009

Horatio – Anlatalım, anlatalım

Şehvete, kana bulanmış soysuzlukları,
Aldanmaları, körü körüne öldürmeleri,
Ve sonunda, kuranların başını yiyen
Sersemce kurulmuş tuzakları.
Anlatalım bunları bütün gerçekliğiyle.

Hamlet – Ah bu katı, kaskatı beden bir dağılsa,

Eriyip gitse bir çiy tanesinde sabahın!
Ya da Tanrı yasak etmemiş olsa
Kendi kendini öldürmesini insanın!
Tanrım! Ulu tanrım! Ne bunaltıcı, ne berbat,
Ne tatsız, ne boş geliyor bu dünya bana!
Ah ne iğrenç, ne iğrenç! Bakımsız bir bahçe ki
Azgın bitkileri tohuma kaçmış,
Pis, kaba ne varsa tabiatta sarmış içini.

Oyuncu – Bu muydu olacak iki ay sonra ölümünden?

O kadar bile değil, iki ay bile olmadı.
O yüce kralı bir düşün bir de şuna bak:
Öyleyken bir ay içinde...

Hamlet – Düşünmesem daha iyi.

Kadın zaaf demekmiş meğer! Kısacık bir ay...
O kadın, evet annem amcamla evleniyor.
Bir ay içinde... Yalancı gözyaşlarının tuzu
Daha yakarken kızarmış gözlerini
Evleniyor bu adamla.

Oyuncu – Ne kıyasıya bir acele bu!

Ne azgın bir atılış haram döşegine!
İyi değil, iyilikte çıkmaz bundan.

Hamlet – Ama boğ kendini, yüreğim; dilimi tutmam gerek!

Horatio – Selam, efendimize!

Hamlet – Aman, Horatio, sen misin?

Çok sevindim gördüğüme. Hoş geldiniz.

Ama Elsinor’da ne arıyorsunuz?

Horatio – Babanızın cenazesine gelmiştim, efendimiz.

Hamlet – Haydi, alay etme arkadaş benimle;

Annemin düğününe gelmişsindir.

Horatio – Doğrusu biraz çabuk oldu bu düğün.

Hamlet – Ekonomi, Horatio, ekonomi!

Cenaze sofrasında sıcak yenen yemekler

Düğün sofrasında soğuk verildi.

Öyle bir günü görmektense, Horatio,

En büyük düşmanımı cennette görmeye razıydım.

Anlatıcı – Amca Claudius hak görmektedir krallıkta, bu nedenle bastırmıştır vicdanını, oturmuş tahtına konuşmaktadır tebaasına karşı...

Kral – Sevgili kardeşim Hamlet’in ölümü

Bütün acılığıyla içimizde henüz;

Yürekllerimiz yaralı ve bütün krallığımız

Kederden çatılmış bir tek kaş sanki hâlâ.

Böyle olması da gerek, doğru; fakat

Aklımız öyle savaştı ki yüreğimizle,

Matem içinde sağduyumuzu yitirmeyip

Hep onu düşünmekle beraber

Kendimizi de unutmayalım diyoruz artık.

Onun için, eskiden kardeşimiz, bugün kraliçemiz,

Bu yiğit memleketin taç ortağı olan kadını

Yaslı bir sevinçle,

Bir gözümüz ağlayıp, bir gözümüz gülerek,

Düğünde cenaze, cenazede düğün türküleri söyleyerek,
Acıyla tatlıyı birleştirmesini bilerek,
Eş ettik kendimize, evlendik.
Sizlere de danışarak yaptık bu işi;
Ve sizler yalnız kendi vicdanınızı dinleyerek,
Hak verdiniz bize: Teşekkürler hepinize!
Ya sen, Hamlet, yeğenim, oğlum...

Hamlet – Yeğenden biraz fazla, oğuldan bir hayli az.

Kral – Senin güzel, övülesi yanın bu, Hamlet.
Yürekten tutuyorsun babanın yasını.
Ama unutma ki babanın babası öldü,
Büyük baban da yitirdi babasını.
Rica ederiz, kaldır at üstünden
Hiçbir şeye yaramayan bu derdi.
Bizi de baba bil kendine,
Öyle bil ki halkta anlasın
Tahtımıza en yakın kişi olduğunu.
En şefkatli babanın evlat sevgisinden
Daha az değil benim sana olan sevgim.
Wittenberg’e, okumaya dönmek isteğin
Hiç de hoş gelmiyor bize.
Senden dileğimiz yanı başımızda kalmandır.

Kraliçe – Annen boşuna yalvarmasın sana, Hamlet,
Ne olur, kal bizimle; gitme Wittenberg’e.

Hamlet – Ne buyurursanız onu yaparım, kraliçemiz.

Kral – Aman ne duygulu, ne güzel bir karşılık bu...
Buyurun, kraliçem. Haydi gidelim.

Anlatıcı – Gecenin soğuk nemi ve uğursuz karanlığı içinde iki nöbetçi beklerken surlarda, görürler hayaleti bir anda karşılarında. Horatio alınca bu haberi, koşar gelir

surlara. Gecenin bir vakti hayalet yine çıkar karşlarına. Hayalet konuşmaz onlarla sessizce süzölüp gider. Horatio gidip haber verelim Hamlet'e der...

Hamlet – Horatio, sen misin?

Babam, babamı görür gibi oluyorum!

Horatio – Nerede efendimiz?

Hamlet – Kafamın içinde, Horatio.

Horatio – Efendimiz, ben bu gece gördüm galiba onu.

Hamlet – Gördün mü? Kimi?

Horatio – Kralı, babanızı, efendimiz.

Hamlet – Kralı, baba mı ha?

Horatio – Konuştum, efendimiz.

Ama karşılık vermedi.

Yaşadığım doğruysa, bu da öylesine doğru.

Bunu size bildirmeyi

Bir ödev saydım kendime.

Hamlet – Ben de bekleyeceğim bu gece.

Kim bilir, gelir belki.

Benzer çıkarsa soylu babama, konuşurum.

Cehennem açılıp sus da dese konuşurum.

Yalvarırım bunu kimselere söylemeyin.

Gece yarısı orada olacağım ben de.

Horatio – Saygılarımla efendimiz.

Hamlet – Babamın ruhu mezarından çıkmış

İyiye alamet değil bu;

Anlatıcı – Kötü işler gömülse de yerin dibine

Çıkar bir gün insanların gözü önüne.

Ölen kralın hayaleti dolaşırken ortalıkta, Polonius oğlunu nasihatlerle yolcu eder. Leartes gitmeden uyarır kız kardeşi Ophelia'yı, Hamlet'e karşı. Zira genç prens Hamlet, hoşlanmaktadır ailedeki bu nadide çiçekten. Polonius, kızı Ophelia'yı men eder Hamlet'le görüşmekten. Tehlike sezer bunda. Ne demişler; davul bile dengi dengine... Hamlet, kafasında kuşkular, yüreğinde çalkantılarla hayaleti görmek için beklemektedir karanlık gecede. Emin değildir hayaletin görünüp görünmeyeceğinden...

Hamlet – Rüzgâr kötü ısıyor, çok soğuk.

Horatio – Azgın, acı bir hava.

Hamlet – Saat kaç oldu?

Horatio – On iki oldu sanırım.

Yakındır

Hayaletin dolaşma vakti.

(Hayalet uzaktan görünür.)

Hamlet – Melekler, peygamberler, koruyun bizi!

İster kutsal bir varlık ol, ister şeytan,

İster cennet yelleriyle gel ister cehennem alevleriyle

İster iyiliğin belirtisi ol ister kötülüğün

Öyle garip bir geliş ki bu gelişin senin,

Konuşacağım seninle, adını söyleyeceğim sana:

Hamlet, kralım, babam, büyük Danimarkalı!

Karşılık ver bana! Karanlıklara boğma beni!

Söyle neden yırttı böyle kefenlerini

Ölüm sandığındaki mübarek kemiklerin?

Neden senin rahat yattığını gördüğümüz mezar

Açıp mermer çenelerini attı dışarı seni?

Söyle, nedir bu? Niçin? Ne istiyorsun bizden?

Horatio – Sizin gitmenizi istiyor kendisiyle,
Yalnız size bir diyeceği var gibi.
Ama gitmeyin ardından.
Aman, gitmeyin sakın!

Hamlet – Konuşmayacak gitmezsem. Gideceğim.

Horatio – Yapmayın, efendimiz!

Hamlet – Neden? Ne var korkacak?
Hayatım bir toplu iğne bile etmez gözümde
Ruhumsa, ölümsüzdür madem onunki gibi,
Ne yapabilir ruhuma? Çağırıyor yine. Gideceğim.

Horatio – Ya denize doğru çekerse sizi?
Ya da denize inen uçurumun korkunç tepesine?
Ve orada bir başka hayalet olup
Alırsa aklınızı başınızdan?
Bir çılgınlık sokarsa içinize? Düşünün!
Başka şey olmasa da yerin kendisi
Gözünü gönlünü karartır insanın
Bakınca yukarıdan derinlere,
Uğultusunu duyunca denizin.

Hamlet – Gel diyor yine! Yürü, geliyorum ardından!

Horatio – Söz dinleyin, gidemezsiniz!

Hamlet – Çekilin diyorum! Yürü, geliyorum ardından!
(Anlatıcı Hayaleti oynar.)

Hamlet – Nereye götürüyorsun beni? Konuş artık!
Gitmem daha öteye.

Hayalet – Dinle şimdi beni.

Hamlet – Konuş, hazırım dinlemeye...

Hayalet – Öç almaya da hazır mısın, dinleyince?

Hamlet – Ne dedin?

Hayalet – Ben babanın ruhuyum senin ve bir süre için

Mahkûmum geceleri karanlıkta gezmeye,

Gündüzleri ateşler içinde kalmaya,

Yanıp tükeninceye dek işlediğim günahlar.

Dinle, dinle ama dinle!

Sevgili babanı gerçekten sevdinse eğer...

Alçakça, canavarca öldürülmesinin öcünü al.

Hamlet – Öldürülmesi mi?

Hayalet – Öldürülmesi alçakça, her cinayette olduğu gibi;

Ama görülmemiş böyle korkuncu, böyle canavarcası.

Hamlet – Anlat, çabuk! Anlat ki hızlı kanatlarıyla

Hayal gücünün ve seven düşüncenin

Koşayım öcünü almaya.

Hayalet – Beni yılan sokmuş dediler bağ köşkünde uyurken,

Bütün Danimarka'yı düpedüz aldattılar

Ölümüne böyle bir sebep uydurarak...

Ama şunu bil ki soylu oğlum benim,

Babanın canına kıyan yılan

Onun tacını giyiyor şimdi.

Hamlet – Ey bilinmeyeni bilen ruhum benim!

Amcam demek?

Anlatıcı – Hamlet cinayetin ardındaki sırrı böyle öğrenir. Babası kulağına akıtılan Hebenen denen zehirle günah bile çıkaramadan göçüp gitmiştir canlılar arasından.

Horatio – Efendimiz! Efendimiz!

Ne oldu, efendimiz?

Hamlet – Olur şey değil olanlar!

Horatio – Anlatın bize.

Hamlet – Hayır, gider başkasına söylersiniz.

Horatio – Hiç söyler miyim? Tanrı korusun.

Hamlet – Bu gece gördüğünüzü kimseye söylemeyeceksiniz
Kılıcım üstüne, yemin edin.

Horatio – Ey günler, geceler! Böyle şey gördünüz mü hiç?

Hamlet – Bu görülmedik şeyi görmemiş olun siz de.

Ama gelin... Burada, yeniden,

Ant için Tanrının önünde: Hiçbir zaman,

Davranışlarım ne kadar garip olursa olsun,

Beni bir başka türlü görünce, sakın,

Bir şeyler biliyor görünmeyin halimden.

Ant için böyle bir şey yapmayacağınıza,

Tanrının rahmeti hep üstümüzde olması için,

Yemin edin.

Çığırından çıkmış bir zaman bu. Ey kör talihim benim!

Bana düşmez olaydı dünyayı düzeltmek.

Haydi, gelin artık, gidelim hep beraber.

Anlatıcı – Buraya kadar olanları şöyle bir anlatayım. Babasını öldüren amcası annesi ile evlenip kurulmuştur Danimarka tahtına. Artık tek bir ama vardır Hamlet için. İnsanları deli olduğuna inandırmak isteyen Hamlet, gizlenip bir delilik maskesinin ardına, başlar deli numarasına... Sevdiği kız Ophelia'dır buna ilk kanan da. Polonius da inanır kızının anlattıklarına. Hemen koşup anlatır kızından duyduklarını Kralla Kraliçeye... “Buldum sanıyorum gerçek sebebini, Hamlet’te gördüğümüz garip hallerin” der ve anlatır.

“Kralım, Kraliçem, araştırıp durmak
Nedir krallık, nedir devlet ödevi,
Gün niçin gün, gece niçin gece, zaman niçin zaman,
Boşuna harcamak olur günü, geceyi, zamanı.
Düşüncenin sözü kısa sözdedir madem,
Kısa keseceğim ben de:

Anlatıcı – Laf kalabalığı arasında Hamlet’in deli olduğunu söyler.

Polonius – Oğlunuz deli.
Deli diyorum, delilik nedir aslında?
Deli olmamanın tam tersi değil mi?
Ama geçelim bunu...”

Kraliçe – Söz oyunlarını bırak, öze gel.

Polonius – Hiç oyun değil, yemin ederim,
Deli olduğu bir gerçek; gerçek olması acı,
Acı olması gerçek... Saçma bir söz oldu bu.
Deli olmasına deli diyelim. Ne kalıyor geriye:
Etkenini bulmak bu etkinin...
Bir kızım var ki dikkatinizi çekerim,
Bana olan saygısına, bağlılığına,
Şunu verdi bana. Bunun üstüne artık
Düşünüp karar vermek sizin:

Kraliçe – Canım Ophelia, beceriksizim şiir yazmakta,
İçimdekini kalıba dökme sanatım yok,
Ama çok, her şeyden çok seviyorum seni,
İnan bana ve Tanrıya emanet ol.

Canı teninde kaldıkça sevginle yaşayacak:

Hamlet

Anlatıcı – Bir kabahati yoktur onun bu olanlarda. Sadece kızı ile prens Hamlet’in konuşmalarını, görüşmelerini men etmiştir. İşte bundan sonra Hamlet delilik belirtileri göstermeye başlamıştır. Başka bir şey yoktur deliliğin ardında.

Polonius – Çekilin, rica ederim, ikiniz de,
Şimdi bir görüşeyim kendisiyle izin verirsiniz.
Sevgili efendimiz Hamlet nasıllar bugün?

Hamlet – İyiyim, Tanrıya şükür.

Polonius – Beni tanıdınız mı efendimiz?

Hamlet – Tanımaz mıyım, bir kadın tellalısınız.

Polonius – Yanlış, değilim efendimiz.

Hamlet – Öyleyse onun kadar namuslu olmanızı dilerim.

Polonius – Namuslu mu dediniz?

Hamlet – Evet, bayım; dünyamızın bugünlerinde
Namuslu insan binde bir çıkıyor da.

Polonius – Çok doğru, efendimiz.

Hamlet – Ve güneş bir köpek ölüsünde kurtlar üretirse
Leşleri bile gebe bıraktığına göre güneş...
Bir kızınız var mı sizin?

Polonius – Var, efendimiz.

Hamlet – Güneşe çıkmasın sakın. Gebelik kutsal şey,
Ama korkarım kutsal olamaz senin kızın;
Aman, dostum, hep kızında olsun gözün!

Polonius – Ben demedim mi? Aklı fikri hep kızımda!

Ama ne tuhaf, tanımadı, birisine benzetti beni!

Oynatmış, iyice oynatmış zavallı!

Ama sen de az mı çektin aşk yüzünden,

Söyle, az mı çektin gençliğinde?

Konuşacağım onunla... Neler okuyorsunuz efendimiz?

Hamlet – Kelimeler, kelimeler, kelimeler!

Polonius – Aralarında ne var efendimiz?

Hamlet – Kiminle kimin arasında?

Polonius – Kitapta neler var, demek istedim.

Hamlet – Bir sürü iftira, bayım; bu hicivci maskaraya göre

Yaşlıların sakalları kır, suratları buruşukmuş,

Gözlerinden sarı yağlar, çam sakızları akarmış;

Akılları kıt, bacakları cılız olurmuş.

Elbette doğru bütün bunlar, tastamam doğru,

Ama bunları yazıya dökmek edepsizlik...

Neden dersiniz sayın bayım,

Siz, mesela, benim yaşıma gelebilirsiniz.

Yengeç gibi gerisin geri yürüebilirsiniz.

Polonius – Deli olmasına deli, ama mantığı da yok değil.

Bu havanın dışına çıkamaz mısınız?

Hamlet – Çıkarım, mezarımda.

Polonius – Öyle ya, hava dışıdır orası.

Cevapları öyle yerindeki bazen!

Deliliğin insana bulduruverdiklerini

Sağlam akıl yumurtlayamaz kolay kolay.

Şimdi gideyim de bir yolunu arayayım

Kızım la onu buluş turmanın...

Şimdilik izniniz i alıp gideyim, efendimiz.

Hamlet – Bundan daha seve seve vereceğim tek şey

Canımdır bayım.

Polonius – Hoşça kalın, efendimiz.

Hamlet – Ah bu sıkıcı ihtiyar budalalar!

Anlatıcı – Kral Claudius Hamlet'in durumunu merak edip öğrenmek ister. Hamlet'in çocukluk arkadaşları Rosencrantz ve Guildenstern'i görevlendirir beynini kemiren bu düşünceyi açığa çıkarmak için. Kral Claudius'un casusları Rosencrantz ve Guildenstern öğrenmek isterlerken Hamlet'in durumunu, Hamlet yüzlerine vurur içlerinde tuttıkları oyunu... İki kafadar haber verirler Hamlet'e, gelmekte olan oyuncu topluluğunu.

Oyuncu – Oyuncular geldi.

Hamlet – Baylar, Elsinor'a hoş geldiniz! Ellerinizi sıkayım, haydi, verin ellerinizi! Hoş geldiniz, sanatçılar, hoş geldiniz hepiniz! Oyuncuların rahat etmesi için gerekeni eksik etmeyin, lütfen. Saygıyla karşılanmalarını istiyorum. Çünkü çağımızın özeti, kısacık tarihidir onlar. Sağlığınızda onların dillerine düşmektense öldükten sonra mezar taşınıza kötü şeyler yazılsın, daha iyidir. Gidin dostlarım; yarın bir oyun isteriz. Biraz gelir misiniz, dostum? Yarın "Gonzago'nun Öldürülmesi"ni oynayabilir misiniz?

Oyuncu – Baş üstüne, efendimiz.

Hamlet – Benim yazacağım on on beş dizeyi de ezberleyip oyuna katabilir misiniz?

Oyuncu – Elbette efendimiz.

Hamlet – Çok güzel. Siz de, dostlarım dinlenin bu akşama kadar, Elsinor'a hoş geldiniz.

Ah nasıl bir uşak, ne aşağılık bir köleyim ben!

Utanmalıyım Şu oyuncuların
Sadece bir oyunda, bir acının gölgesinde yalnız,
GözyaŐları içinde geçiyor kendinden,
Hıkırın, sesi, soluğu ve her haliyle...
Onun içinde olsa benim acımın kaynağı, nedeni?

Oyuncu – GzyaŐına boğardı sahneyi,
Korkunç çığlıklarla paraları drekleri;
Suluyu delirtir, susuzu afallattırdı:
Korku salardı bilmeyenin içine,
Dondururdu gören gözleri, duyan kulakları!

Hamlet – Bense ne yapıyorum, ben?
Ben uyuŐuk, ben pısrık, ben aşağılık herif,
Bulutlarda srtyor, dalga geçiyorum,
Ne yapacağımı bilmeden, ağzımı açmadan, aamadan;
Ey alınmamıŐ kan!
Ne zavallı bir eŐekmiŐim ben! Nasıl olur da,
ÖldürülmüŐ sevgili babasının biricik oğlu ben,
Gökler, cehennemler o almaya zorlarken beni,
Oturmuş gönül avuturum kelimelerle..
Tuh, yazıklar olsun bana!

Oyuncu – Ey kafam, silkin artık!

Hamlet – Babamın öldürülmesine benzer bir oyun
Oynatacağım bu oyunculara, amcamın önünde.
Gözüm onda renk vermesini bekleyeceğim.
Bir ürperti olsun gördüm m, yeter bana.
Gördüğüm hayalet Şeytan da olabilir;
Kandırıcı her biçime girebilir çünkü Şeytan.
Olur a kafam bozuk, iim kararmıŐ zaten,
Böyle ruhlar tam iÇine geldiği için,
Kandırıp cehennemine çekebilir beni.
Daha sağlam gerekçelere dayanmalıyım:

Tiyatroyu bir kapan gibi koyup önüne
Kralın vicdanını kıştıracağıma içine.

Anlatıcı – Hamlet, babasının intikamını almak için kurmuştur kapanı. O artık avcıdır
sabırsızca bekleyen...

Hamlet – Olmak ya da olmamak. İşte bütün mesele bu!
Düşüncemizin katlanması mı güzel,
Zalim kaderin yumruklarına, oklarına,
Yoksa direktip belâ denizlerine karşı
Dur, yeter! Demesi mi?
Ölmek, uyumak sadece! Düşünün ki uyumakla yalnız
Bitebilir bütün acıları yüreğin,
Çektiği bütün kahırlar insanoğlunun.

Oyuncu – Uyumak, ama düş görebilirsin uykuda, o kötü!
Çünkü o ölüm uykularında,
Sıyrıldığımız zaman yaşamak kaygısından,
Ne düşler görebilir insan, düşünmeli bunu.

Hamlet – Bu düşüncedir uzun yaşamayı cehennem eden.
Kim dayanabilir zamanın kırbacına?

Oyuncu – Kim?

Hamlet – Zalimin kahrına, gururunun çiğnenmesine,
Sevgisinin kepaze edilmesine,

Oyuncu – Kim?

Hamlet – Kanunların bu kadar yavaş
Yüzsüzlüğün bu kadar çabuk yürümesine,

Oyuncu – Kim?

Hamlet – Kötülere kul olmasına iyi insanın
Bir bıçak saplayıp göğsüne kurtulmak varken?

Oyuncu – Kim?

Hamlet – Kim ister bütün bunlara katlanmak
Ağır bir hayatın altında inleyip terlemek,

Oyuncu – Ölümden sonraki bir şeyden korkmasa,
O kimsenin gidip de dönmediği bilinmez dünya
Ürkütme yüreğini?

Hamlet – Bilinç böyle korkak ediyor hepimizi:
Ama sus, bak, güzel Ophelia geliyor.

Ophelia – Efendimiz nasıllar, bu son günlerde?

Hamlet – Eksik olmayın sultanım, iyiyim, iyi, çok iyi.

Ophelia – Efendimiz, kıymetli şeyler vermişsiniz bana,
Kaç gündür geri vermek istiyordum size:
Buyurun, alın şimdi.

Hamlet – Hayır, ben vermedim; hiçbir şey vermedim size.

Ophelia – Verdiniz, efendimiz, unutmuş olmalısınız:
Öyle güzel sözler de söylemişsiniz ki verirken,
Kıymetleri büsbütün artmıştı benim için.
Şimdi kokuları uçtu artık, geri alın.
En zengin hediyeleri değersiz bulur soylu yürekler,
Onları veren sevmez olunca artık.
Buyurun, efendimiz.

Hamlet – Hele hele! Siz doğru sözlü müsünüz?

Ophelia – Efendimiz?

Hamlet – Güzel yüzlü müsünüz?

Ophelia – Ne demek bu, efendimiz?

Hamlet – Şu demek ki, doğru sözlü güzel yüzlüyseniz, doğruluğunuzun güzelliğinizle hiçbir alışverişi olmamalı.

Ophelia – Güzelliğin doğruluktan daha iyi arkadaşı olabilir mi?

Hamlet – Olur ya! Çünkü doğruluğun gücü güzelliği kendine benzetinceye kadar güzelliğin gücü doğruluğu bir kahpeye çevirebilir. Olmayacak bir şeydi bu eskiden, ama şimdiki zamanda oluyor, görüyoruz. Sizi gerçekten sevmişim bir ara.

Ophelia – Evet, buna inandırmıştınız beni.

Hamlet – İnanmamalıydın.

Ophelia – Ne kadar aldanmışım.

Hamlet – Git, bir manastıra gir! Ne diye günah çocukları besleyeceksin? Ben doğru adamımdır az çok, yine de öyle şeylerle suçlayabilirim ki kendimi, anam hiç doğurmasa daha iyi ederdi beni. Çok gururluyum, hınçlıyım, tutkuluyum. Bir anda öyle kötülükler geçirebilirim ki kafamdan ne düşüncem hepsini kavramaya yeter, ne hayal gücüm biçimlendirmeye, ne zamanım gerçekleştirmeye. Ne diye sürünür durur benim gibiler yerle gök arasında? Aşağılık herifleriz hepimiz; inanma hiç birimize, manastıra gir...

Kral – Aşk mı bu? Hayır, aşk değil içini kemiren;

Söylediklerinde pek düzen yok ama

Çılgınlığa benzer bir şeyde yok.

Başka bir şey var içinde,

Başka bir sır yatıyor derdinin arkasında.

Korkarım çıkınca ortaya kabuğunu kırıp

Bir felaket getirecek başımıza.

Bunu önlemek için hemen verdiğim karar şu:
İngiltere'ye gitmeli bir an önce,
Geciken alacaklarımızı istemeye sözde.
Belki denizler, değişik yerler, yeni görüntülerle,
Dağıtır içindeki saplantıyı:
Bir şeye takılmış kafası,
Durmadan onu düşünmek bozuyor aklını.
Delilik büyüklere geldi mi
Hiç ardını bırakmadan izlenmeli.

Hamlet – Horatio bu akşam, kralın önündeki oyunda,
Sana babamın ölümü üstüne anlattıklarımı
Oldukça andıran bir yer var.
Orası gelince, aman kaçırma olur mu?
Var dikkatini toplayıp gözetle amcamı.
Gizlediği cinayet, sözün bir yerinde,
Açığa vurmazsa eğer kendini,
Cehennemlik bir hortlak görmüşüz sadece.

Horatio – Peki, efendimiz; dikkat ederim tüm dikkatimle.
İşte Kral ve Kraliçe geliyorlar, oyunu görmeye.

(Oyuncular başlarlar oyuna.)

Polonius – Oyunu durdurun.

Kral – Işık, ışık getirin bana. Çıkalım!

Hamlet – Ah, canım Horatio, hayaletin dedikleri üstüne bin altına bahse girmeye varım... Gördün değil mi?

Horatio – Hem de nasıl, efendimiz.

Anlatıcı – Aldığı raporlar ve gördüğü oyun üzerine telaşa kapılan Kral Claudius az da olsa kullandığı vicdanı ile baş başadır.

Hamlet – Yapmak bu kadar kolay olsaydı
Hemen çekerdim kılıcımı ve bitirirdim işini.⁷¹

Kral – Sözlerim uçuyor havaya, ama düşüncem yerde
Öz olmayınca söz yükselmiyor göklere!

Anlatıcı – Hamlet kılıcını kınında tutma becerisini göstermiştir ama Kral Claudius’a olan hıncı açıktadır. Bir hançer gibi konuşacaktır hançer olmadan. Yüreği sert ama insan kalmalıdır. Bu ruh haliyle gider annesi Kraliçe ile görüşmeye. Polonius saklanır perdenin arkasına dinleyecektir konuşulanları...

Hamlet – Evet, ne var anne?

Kraliçe – Hamlet, babana yaptığın yapılacak şey değil.

Hamlet – Anne, babama yaptığınız yapılacak şey değil.

Kraliçe – Kim olduğumu bilmez mi oldun?

Hamlet – Yo, amma da yaptınız, bilmez olur muyum?
Kocanızın kardeşinin karısı,
Ve olmaz olası annemsiniz benim.

Kraliçe – Sana laf anlatacak birini çağırayım da onunla konuş.

Hamlet – Yo, olmaz! Gel otur şuraya! Bir yere gidemezsin
Sana iç yüzünü göstermeden önce!

Kraliçe – Ne yapıyorsun? Öldürecek misin beni?
İmdat! Yetişin! İmdat!

Polonius – Aman, yetişin! İmdat! İmdat!

⁷¹ SHAKESPEARE William, Macbeth, Sabahattin Eyüboğlu, Remzi Kitabevi, İstanbul – 1989, s: 30.

Hamlet – Ne o? Bir fare mi?

Geberdi, bir altına varım ölmediyse!

Kraliçe – Aman yarabbi! Ne yaptın?

Hamlet – Vallahi bilmem! Kral olmasın!

Kraliçe – Ne çılgınlık bu, ne kanlı oyun bu!

Hamlet – Kanlı oyun, evet, sevgili anne, nerdeyse

Bir kralı öldürüp, karısını almak kadar kötü!

Kraliçe – Bir kralı öldürüp mü?

Hamlet – Evet sayın bayan, öldürüp dedim.

Sen ha? Zavallı, şaşkın, sersem casus! Elveda!

Daha büyüğün sandım seni. Kaderine küs!

İşgüzarlıkta belâlı şeymiş gördün mü?

Ovuşturup durma ellerini! Sus! Otur!

Ben yüreğini ovuşturayım senin! İyi gelir belki,

Yumuşak bir yanı kaldıysa tabii,

Korkunç işlere alışıp, kaşarlanıp,

Bütün duygulara karşı zırh giymediye...

Kraliçe – Hey Tanrım, neymiş yaptığım? Ne gelecek ardından

Bu şimşekli, yıldırımlı sözlerin?

Hamlet – Şuraya, şu resme bak, bir de şuna!

İki kardeşin resimleri bunlar.

Şu alımlı, görkemli yüze bak bir,

Hyperion'un saçlarını, Zeus'un alnını gör!

Mars'ın gözleri bu gözler, kükrerken savaşta;

Çevik Hermes, haberci, böyle dururdu

Göklere yakın bir tepenin başında.

Her tanrı kendinden bir şey katmış ona sanki
Bir insan örneği verir gibi dünyamıza.
Bu insan senin kocandı. Şimdi ötekine bak,
Bu da şimdiki kocan... Bozuk bir kara tohum gibi,
Kardeşinin ak sağlığını kemirip çökertmiş.
Gözlerin yok mu senin? Nasıl inebilirsin
O yüce dağ başından bu bataklığa?
Kör müsün sen? Aşk diyemezsin, buna;
Senin yaşında coşkun değildir insanın kanı,
Durgunlaşır, akla uydurur aşkını.
Ama hangi akıl, onu bırakır da bunu alır?
Duyuların var elbette, yoksa canın olmazdı,
Ama körleşmiş anlaşılan duyuların.
Çılgınlık bile bu kadar şaşırtmaz insanı,
Bu kadar bozmaz duyuları; ayırt ettirir,
Birbirinden bu kadar uzak iki insanı...

.....
Ey utanç, yüzün kızarmaz mı oldu senin?
Ey cehennemın Tanrıya baş kaldıran şeytanı,
Bir yaşlı kadının kuru damarlarını
Böylesine azdırıp tutuşturabiliyorsan,
Bırakalım fazilet, namus balmumuna dönsün
Coşkun gençliğin elinde, erisin ateşinde!
Kimse ayıplamasın kudurup şahlanan tutkuları,
Madem buzlar bile tutuşuyor böylesine,
Madem akıl pezevenklik ediyor arzuya.

Kraliçe – Hamlet, sus yeter artık!

İçimin derinlerine çevirdin gözlerimi,
Öyle kara, öyle yoğun lekeler var ki içimde
Silinir, yıkanır gibi değil!

Hamlet – Evet ve bütün bunlar niçin? Nerede yaşamak için?

Yağlı, pis ter kokuları içinde bir yatağın,
Alçalıp çamura batmak için,

Gübre yığını üstünde koklaşıp sevişmek için.

Kraliçe – Dur, konuşma artık, yeter! Yeter, canım Hamlet,
Her sözünle bir hançer saplıyorsun bağrıma.
Ah, Hamlet! Yardın yüreğimi, ikiye böldün!

Hamlet – Böldümse, kötü yarısını kaldır at,
Yalnız öbür yarısıyla yaşa bundan sonra.
İyi geceler!

Kraliçe – Ben ne yapacağım şimdi?

Hamlet – Bırak, o et yığını kral çeksin yatağına seni:
Yanağını çimdiklesin, fareciğim desin sana!
Söyletsin sana her şeyi:
Deli olmadığımı, mahsus öyle göründüğümü...
Söylemen doğru olur tabi bunu kendisine.
Çünkü senin gibi güzel, akıllı uslu bir kraliçe
Böyle değerli sırları nasıl saklayabilir

Kraliçe – Güven bana! Sözler soluk, soluk da cansa
Canım çıkmadan tek söz çıkmaz ağızımdan.

Hamlet – İngiltere'ye gidecekmişim, biliyor muydun?

Kraliçe – Sahi, unutmuştum: Öyle karar verildi.

Hamlet – Mektuplar mühürlenmiş bile.
İki okul arkadaşımı katıyorlar bana,
İki engerek yılanına daha çok güvenirim onlardan.
Anne, iyi geceler, son defa olarak.

Anlatıcı – Kraliçe haber verir Kral Claudius'a Hamlet'in Polonius'u öldürdüğünü ve cesedini bir bilinmeze sürükleyip götürdüğünü... Aranır taranır ceset ancak güçbelâ bulunur Hamlet'in verdiği ipucu ile... Tehlikeyi gören Kral Claudius, İngiltere'ye

gönderir Hamlet'i. Bir ölüm yolculuğudur bu. Kimsenin gidip de dönmediği o bilinmez dünya Hamlet'i de alacaktır içine. Kral Claudius da içine dert olan Hamlet'ten kurtulacaktır böylece... Hamlet atlatırken İngiltere Krallığını, iki kafadar Hamlet yerine boylamışlardır öte tarafın karanlığını.

Babasının ölümüyle aklını yitirmiştir güzel Ophelia. Tuhaf davranışlar içindedir. Türküler söyler, ağıtlar yakar babasına. Tüm bunlar olurken Leartes Fransa'dan döner öldürülen babasının öcünü almak üzere. Kral Claudius Hamlet'i hedef gösterir. Ucu düğmesiz bir kılıçla savaşmaya razı eder Leartes'i... Kılıcın ucuna zehir sürmeyi de Leartes ekler... Artık hazırdır kumpas... Kral yine de tedbiri elden bırakmaz. Hamlet susayınca içsin diye zehirli şarabı da hazır etmeye karar verir. Bu arada haber gelir ki Ophelia intihar etmiştir. İngiltere'den dönen Hamlet de alır acı haberi. Güzeller güzeli, sevdiği Ophelia canına kıymıştır. Acısı katmerlenen Leartes dört gözle bekler Hamlet'in kurulan tuzağa düşmesini.

Kral – Gel Hamlet, sık sana uzattığım şu eli.

Getirin bana kupaları!

Kral Hamlet'in sağlığına içiyor.

Haydi, başlayın. Hakemler dört açın gözünüzü.

(İki adam kapışırlar. Bir müddet dövüşürler.)

Kraliçe – Kan ter içinde, soluk soluğa Hamlet'im.

Al şu mendilimi, Hamlet, sil yüzünü.

Kraliçe başarına içiyor, Hamlet.

Hamlet – Sağ olun, Kraliçem!

Kral – Gertrude, sen içme!

Kraliçe – İçeğim Kralım, affınızı dilerim.

Hamlet – Ben daha sonra içeceğim Kraliçem!

(İki adam ortada kapışırlar. Karşılıklı yaralanırlar, kılıçlar el değiştirir.)

Hamlet – Kraliçem!

Kraliçe – Canım Hamlet'im, içki, o içki! Zehirlendim.

Hamlet – Alçaklığa bakın! Hey! Kapansın bütün kapılar!
İhanet var! Bulun kim yaptıysa!

Leartes – Ah Hamlet işte hain o! Öleceksin Hamlet.

Dünyanın hiçbir ilacı kurtaramaz seni.

Yarım saat bile yaşayamazsın artık.

İhanetin kılıcı şu elindeki,

Ucu düğmesiz ve zehirli...

Kendi başımı yedim bu iğrenç kalleşlikle.

Annen zehirlendi... Konuşamaz oluyorum...

Kral, Kral hepsini yapan...

Kral – Hey dostlar koruyun beni! Yaralandım sadece.

Hamlet – Dur, seni haram döşeklerinin, kanlı katillerin,
Cehennemlik Kralı seni! İç bakalım şunu! Git anamın ardından!

Hamlet – Tanrı bağışlasın seni Leartes. Geliyorum ardından...

Ölüyorum Horatio. Mutsuz Kraliçe elveda!

Horatio, ben gidiyorum ama sen daha buradasın,

Anlat beni, anlat haklı olduğumu

Kuşkusu kalanlara.

Horatio – Bunu beklemeyin benden.

Ben bir Romalıyım Danimarkalıdan daha çok.

Biraz daha şarap var şu kupada.

Hamlet – Bak, canım Horatio,

Kimseler bilmezse olanları,

Ne berbat bir ünüm kalır dünyada benim!

Geç git biraz gideceğim cennete,

Biraz daha katlan bu kötü dünyamıza
Benim hikâyemi anlatmak için.

Horatio – Bir soylu yürek durdu. İyi geceler, canım prens.
Meleklerin ninnileriyle uyu son uykunu!
Bırakın beni anlatayım herkese
Nasıl oldu bu olanlar.

Anlatıcı – Anlattık, anlattık
Şehvete, kana bulanmış soysuzlukları,
Aldanmaları, körü körüne öldürmeleri,
Ve sonunda, kuranların başını yiyen
Sersemce kurulmuş tuzakları.
Anlattık bunları bütün gerçekliğiyle.

Anlatmaya çalıştık olanları. Umarız layığı ile aktarabilmişizdir herkesin bildiği, üzerine söylenmedik söz bırakılmayan hikâyeyi...⁷²

⁷² Anlatıcı bölümleri yönetmen tarafından kaleme alınmıştır.

V. BÖLÜM

SONUÇ

Ölüm bir gerçeklikse, insanı hayatta kalmaya iten yaşama hevesidir. Belki de ölümden uzaklaşmaya çalıştıkça, ölümü hissetme durumu hayatta ki aksiyonu ve performansı doğuran güçtür. Bazen sonuçtan daha değerlidir süreç, vardığın yer başarıysa, yol deneyimdir.

Bu proje kapsamında performansı aramak, ararken karşılaştığımız sıkıntıları çözmeye çalışmak, bize ilgili konularda ders çıkarılacak deneyimler kazandırdı. Oyun ve ritüel kavramlarının teoride bildiğimiz yanlarını sahnede çalışıp çalışmadığına bakmak heyecan vericiydi. Birinci gösteri sonrasında hocalarımızdan gelen eleştirileri değerlendirip oyunu son hali verildiğinde “Bir anlatı örneği olarak Hamlet” projesi başarılı bir çalışma olarak gösterildi.

Deneyimlerimiz arasında; buluşları değerlendirmek, oyunda verimli anlar yaratmak, performansa yönelim, istekleri kullanarak durum yaratmak ve oyun kişisini -sahne yaratığını- çağırabilmek sayılabilecek birkaç konu başlıkları. Tiyatro, ekip işidir. Çalışmalar boyunca ekip içinde ki doğru iletişim ve derdtaşlık bu çalışmanın başarılı olmasının ana kaynaklarından biridir. Tüm ekip arkadaşlarımı kutluyorum.

KAYNAKÇA

- ARİSTOTELES **Poetika** (çev) İsmail Tunalı Remzi Kitabevi, 1963
- BARBA, Eugenio, Nicola Savarese. **Oyuncunun Gizli Sanatı: Tiyatro Antropolojisi Sözlüğü**. Aşın Candan (çev.). 1. Basım. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2002.
- Metin Sözen / Uğur Tanyeli **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, 2003.
- MİMESİS, Tiyatro / Çeviri – Araştırma Dergisi, Sayı: 10 **Hamlet Özel Sayısı**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul – 2004.
- SCHECHNER Richard, **Performance Studies: An Introduction**. Routledge: New York and London – 2002.
- AMY Dempsey, **Modern Çağda Sanat**, (çev) Osman Akınhay, Akbank Yayınları - 2007
- SHAKESPEARE William, **Hamlet**, Sabahattin Eyüboğlu çevirisi esas alınmıştır. Remzi Kitabevi – İstanbul, 1965.
- STANİSLAVSKİ, Konstantin S., **Bir Aktör Hazırlanıyor**, Çeviren: Suat Taşer, Papirus Yayınları, Ankara,1996
- BELİZ Güçbilmez, **Performans Sanatı: Nietzsche'nin Kehaneti** Tiyatro Araştırmaları Dergisi, 2006
- STANLEY Wells **Shakespeare Yazar ve Eserleri**, (çev) Cevza Sevgen Yapı Kredi Yayınları – 1992
- KOTT Jann, **Çağdaşımız Shakespeare**, (çev) Teoman Güney, Mitos-Boyut 1999